

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**Majanduslanguse kajastamine ajalehtedes Eesti Päevaleht ja
Postimees 2008. aastal**

Bakalaureusetöö

Ave Schmidt
Juhendaja: Ragne Kõuts-Klemm

Tartu
2009

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	5
1.1. Kõneaine kujundamise teooria	5
1.1.1. Meedia kõneaine	8
1.1.2. Avalik kõneaine	9
1.1.3. Poliitiline kõneaine	10
1.2. Majandusküsimused avalikus kõneaines	11
1.3. Eesti majandussituatsioon	14
2. Probleemipüstitus ja uurimisküsimused	17
3. Valim ja analüüsimeetod	19
4. Uurimistulemused	25
4.1. Majanduslanguse kajastamine Eesti Päevalehes ja Postimehes	25
4.1.1. Teema koht kõneaines	25
4.1.1.1. Žanrid	25
4.1.1.2. Artiklite dünaamika	26
4.1.1.3. Artiklite asukoht	28
4.1.2. Teemakäsitus sisulise poole pealt	29
4.1.2.1. Arutelu ulatuslikkus	29
4.1.2.2. Majanduslanguse põhjus	31
4.1.2.3. Meediakajastuse emotsionaalsus	34
4.1.2.4. Majanduslanguse seos maailmamajandusega	36
4.2. Poliitikute majanduslanguse käsitlused	37
4.2.1. Majanduslangus kui	37
4.2.2. Lahendused	43
4.2.3. Kokkuvõte	46
5. Järeldused ja diskussioon	50
Kokkuvõte	55
Summary	57
Kasutatud kirjandus	59
Lisad	61

Sissejuhatus

2008. aastal alguse saanud järsku majanduslangust on meediaveergudel tituleeritud erinevalt – „kriis“, „krahh“, „must luik“, „stiihia“, „katk“. Nimetused väljendavad majanduslanguse laiaulatuslikku katastroofilist mõju kogu ühiskonnale. 2009. aastal on lisandunud veel nimetus „masu“, mis on lühend sõnast majandussurutis.

Ajakirjanduse põhiliseks rolliks on olla vahendaja välise objektiivse reaalsuse ja inimeste sotsiaalse reaalsuse vahel. Meediast ammutatud informatsioon on peamiseks komponendiks, mille abil inimesed reaalsust konstrueerivad. Seeläbi on meedial võim kujundada poliitikat – kaasaegses demokraatlikus massiühiskonnas määravad pikemaajalise poliitika suuna kodanike valikud ja tunnetus. (Takeshita 1997: 15)

Massimeedia on seega esmatähtis institutsioon, kelle ülesandeks on majanduslangus tõetruult konstrueerida ja algatada laiapõhjalist avalikku arutelu. Samuti on kriitilistel aegadel ajakirjanduse oluliseks rolliks hoida sotsiaalset sidusust.

Käesolevas töös uuritakse majanduslanguse kajastamist Eesti trükimeedias. Töö eesmärgiks on uurida, kuidas meedia majanduslanguse teemat konstrueerib ja millised muudatused toimuvad selle konstrueerimisel.

Teoreetilises osas antakse ülevaade kõneaine kujundamise teooriast ja meedia rollidest lähtudes normatiivsest lähenemisest.

Vaatluse all on Eesti kaks suurimat kvaliteetpäevalehte – Postimees ja Eesti Päevaleht. Analüüsitakse 2008. aasta meediakajastust, mil leidis aset majanduskasvu järsk langemine ja teema olulisuse eeldatav tõus avalikus arutelus ühiskondlikult tähtsa kõneainena.

Kontentanalüüsi abil uuritakse, kuidas meedia majanduslanguse teemat kajastab. Milline on majanduslanguse koht kõneaines, milline on meediakajastuse sisu ning kuidas meediakajastus aja jooksul muutub.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi kaudu püütakse välja selgitada, kuidas poliitilises avalikus arutelus majanduslangust defineeritakse ning milliseid lahendusi ja tegevuskavu käiakse välja majanduskasvu taastamiseks.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Teoreetilise raamistiku loomisel toetun põhiliselt Denis McQuaili, James W. Dearingi & Everett M. Rogersi käsitlustele „kõneaine kujundamisest“ (*agenda-setting*). Arutlemaks meedia rolli üle majanduslanguse kajastamisel, võtan aluseks normatiivse lähenemise. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi ning Euroopa Komisjoni läbiviidud arvamusküsitlused võimaldavad anda töö seisukohast olulist informatsiooni eestlaste majandusliku heaolu ja majanduspoliitikasse puutuvate hoiakute kohta.

1.1. Kõneaine kujundamise teooria

Normatiivsest meediateooriast (McQuail 2000: 144) lähtudes oodatakse demokraatlikus ühiskonnas meedialt kaasabi vähemalt nelja eesmärgi suhtes:

- jälgida pidevalt sündmusi, ideid ja avaliku elu tegelasi, mille tulemuseks on nii avalikkusele suunatud teadetevoo kui ka moraalse ja sotsiaalse elukorralduse vastu eksimise esiletoomine;
- pakkuda sõltumatut ja põhjalikku kriitikat ühiskonna ja selle institutsioonide kohta;
- julgustada eneseväljendust ja sotsiaalset osalust, pakkuda selleks vahendeid võimalikult paljudele;
- osaleda ühiste arusaamade ja identiteedi kujundamises, tugevdada sotsiaalset sidusust

Normatiivse lähenemise järgi on ajakirjanduse ülesandeks hoida kriisi ajal ühiskonnas sotsiaalset sidusust. Sotsiaalselt sidus on siinkohal ühiskond, millele on omane sotsiaalsete suhete tugevus, jagatud väärtused ja identiteet ning ühised eesmärgid ja arusaamad. Seega on sotsiaalne sidusus eelduseks, et ühiskondlikult olulised probleemid leiaksid lahenduse, mida toetavad võimalikult paljud ühiskonnaliikmed. Eesti avalikkuses on kõlanud küsimus: ehk ajakirjandus majanduslanguse kajastamisega sotsiaalse sidususe hoidmise asemel hoopis külvab paanikat ja kriisi.

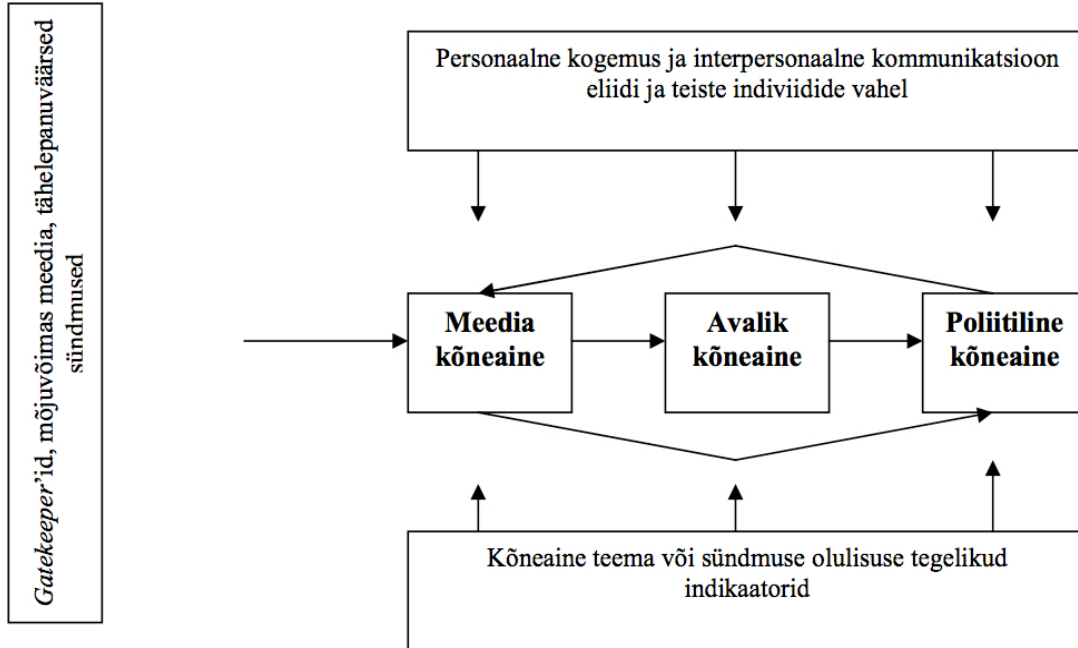
Samuti peaksid ühiskondlikult olulised teemad nagu majanduskriis olema meedias kajastatud sageli ja põhjalikult. Meedia ülesandeks on algatada ühiskondlikult olulisel teemal laiapõhjalist avalikku arutelu, aidates sellega kaasa ühiste arusaamade kujunemisele. See tähendab, et meedia peaks olema aktiivne osaline kõneaine kujundamisel.

McQuaili (2000: 447) järgi on kõneaine kujundamine (*agenda-setting*) „meedia ettekavatsetud või ettekavatsemata mõju protsess – uudiste, teemade või isikute suhteline tähtsus avalikkuse teadvuses on mõjutatud nende suhtelise esiletõstmise poolt uudislugudes. Oletatakse, et mida suurem on meedia tähelepanu, seda suurema tähtsuse omistab esitatavale uudiste auditoorium /.../“.

Rogers & Dearing (1996: 2) defineerivad kõneaine kujundamise jätkuvaks võistluseks konkurentide (erinevate teemade) vahel, mille eesmärgiks on pälvida mediaprofessionaalide, avalikkuse ja poliitilise eliidi tähelepanu.

„Teema“ näol on tegemist sotsiaalse, tihtipeale ka konfliktse probleemiga, mida meedia on kajastanud. Seega võimaldab kõneaine kujundamise protsess vastata küsimustele, miks on päevakajalised teemad päevakajalised, kuidas kujundatakse avalikku arvamust ja millistest faktoritest sõltub poliitilise eliidi poliitikate päevakord. (*ibid*)

Rogers & Dearing (*ibid*: 5) toovad esile kõneaine kujundamise kolm komponenti: meedia kõneaine (*media agenda*), avalik kõneaine (*public agenda*) ja poliitiline kõneaine (*policy agenda*). Esimest uurimisvaldkonda nimetavad nad meedia kõneaine kujundamiseks (*media agenda-setting*), kus peamine sõltuv muutuja on massimeedia uudiste kõneaine. Teine valdkond on avaliku kõneaine kujundamine (*public agenda-setting*), kus põhilisteks muutujateks on avaliku arutelu teemade järjekord ja sisu. Kolmas lähenemine on poliitilise kõneaine kujundamine (*policy agenda-setting*), kuna selle uurimisaines on poliitiline tegevus mõjutatuna meedia ja avalikust kõneainest (vt joonis 1).

Joonis 1. Kõneaine kujundamise kolm põhilist komponenti: meedia kõneaine, avalik kõneaine, poliitiline kõneaine (Rogers & Dearing 1996)

Põhjendamaks kõneaine sotsiaalset mõju, pööratakse valdkonna uurimisel tähelepanu põhiliselt kahele aspektile: 1) kõneaine kujundamine (*agenda-setting*) – protsess, mille läbi massimeedia kommuniqueerib erinevate temade ja sündmuste suhtelist olulisust avalikkusele (seda lähenemist järgivad peamiselt massikommunikatsiooni uurijad); 2) kõneaine loomine (*agenda-building*) – protsess, kus mitmed erinevad faktorid, sealhulgas meedia ja avalik kõneaine, mõjutavad poliitilise eliidi poliitilist kõneainet. Seega, kui kõneaine kujundamise traditsioon uurib, kuidas meedia kõneaine mõjutab avalikku kõneainet, siis kõneaine loomise traditsioon keskendub sellele, kuidas avalik kõneaine, meedia kõneaine ja muud faktorid mõjutavad poliitilist kõneainet. (Rogers & Dearing 1988: 69)

Rogers & Dearing (1988: 69) leiavad, et meedia, avalikku ja poliitilist kõneainet peab uurima kaasaegse demokraatia mõistmiseks. Sageli on kõneaine kujundamise protsess nullsumma mäng, kus uus tähelepanu keskmesse tõugatud teema varjutab eelnevad. Seetõttu nähakse kõneaine kujundamist poliitilise protsessina, kus massimeedial on otsustav roll muutmaks teemad avalikus kõneaines aktuaalseteks. (Rogers & Dearing 1996: 22)

Kõneaine kujundamise protsessi dünaamikate mõistmiseks keskenduvad kõneaine uuringud meedia kõneaine, avaliku kõneaine, poliitilise kõneaine ja sündmuse olulisuse tegelike indikaatorite vaheliste seoste analüüsimisele (*ibid*: 23).

1.1.1. Meedia kõneaine

Kõneaine kujundamise protsess saab alguse meedia kõneainest, kus toimub pidev võistlus teemade vahel ja nende järjestamine tähtsuse alusel. Meedia kõneaine uurimisel rakendatakse tavaliselt kontentanalüüsi meetodit. Analüüsi kaudu pannakse paika teemade hierarhia teatud ajavahemikus – mida rohkem uudislugusid teatud teema kohta on ilmunud, seda olulisemal positsioonil on see meedia kõneaines. Auditorium hindab eeldatavasti teema suhtelist olulisust vastavalt selle positsioonile meedia kõneaines. (Rogers & Dearing 1996: 18-24) Antud töös ei uurita otseselt teemade hierarhiat, vaid vaadeldakse ühe teema (majanduslangus) tähtsuse muutumist meedia kõneaines.

Kõneaine kujundamise protsessi uurimisel analüüsitakse meedia kõneaine ja sündmuse olulisuse tegelike indikaatorite vahelisi seoseid. Sündmuse olulisuse tegelik indikaator on siinkohal muutuja, mille kaudu saab vähem või rohkem objektiivselt mõõta teema tõsidust sotsiaalse probleemina. (*ibid*: 28)

Näiteks majanduslanguse teema põhjalikul kajastamisel on sündmuse tegelik indikaator majanduse langemine võrrelduna eelnevate aastatega. Seega peaks ka majanduslanguse kajastamise intensiivsus sõltuma majanduslanguse tõsidust tõendavast statistikast.

Uurijad on üldiselt järeldanud, et teema olulisuse tegelikud indikaatorid mängivad meedia kõneainesse sattumisel ebaolulist rolli. Statistikas väljendatud trendid ei suuda enamjaolt võistelda näiteks intiimsete ja dramaatiliste fotojäädvustustega inimtragöödiatest. Lisaks näitavad uuringud, et meedia kõneaine ja teema olulisuse tegelike indikaatorite vaheline korrelatsioon võib olla ka negatiivne. (*ibid*: 29)

See tähendab, et meedia oma kõneaines reageerib vastupidiselt indikaatorile – statistikas väljendatud sotsiaalse probleemi süvenemisele, selle probleemi tähtsus meedia kõneaines väheneb ja vastupidi. Seega võib järeldada, et ajakirjandus kõneaine kujundamisega ei pruugi tihti peale kommunikeerida tegelikke tendentse.

1.1.2. Avalik kõneaine

Avalik kõneaine on avalikkuse hierarhia ühiskondlikest teemadest kindlal ajahetkel, mida mõõdetakse avaliku arvamuse küsitlustega (Rogers & Dearing 1996: 18). Käesolevas töös vaadeldakse avaliku kõneaine muutumist seoses majandusteamaga, millest annavad ülevaate erinevad Eestis läbi viidud arvamusküsitlused.

Massimeedia kõneaine kujundamise protsessi uurimine pärineb teadlaste arvates Bernard Coheni (1963) kirjutistest, kus viimane leidis, et ajakirjanikud ei saa enamiku ajast olla edukad öeldes inimestele, *mida mõelda*, kuid on üledukad öeldes oma lugejatele, *millest mõelda* (Rogers & Dearing 1988: 73). See tähendab, et inimesed omandavad küll massimeediast informatsiooni teemade ja sündmuste hierarhia kohta, kuid meedial on suhteliselt väike mõju muuta otseselt nende arvamusi ja hoiakuid.

Enamik uurijaid on seisukohal, et kõneaine kujundamise teooria ei leia kinnitust kõikjal ja kõigi inimeste näitel. Massimeedia ei mõjuta ainukesena avalikku kõneainet, mis on üheks põhjuseks, miks meedia kõneaine mõju avalikule kõneainele ei ole üksühene. Lisaks meediale võivad avalikku kõneainet mõjutada veel meedia/meediakanali madal usaldusväärsus lugejas- ja kuulajaskonna hulgas; vastuoluline informatsioon uudissündmuse või teema olulisuse kohta, mis on saadud läbi isikliku kogemuse või mõnest muust kommunikatsioonikanalist; auditooriumil ja ajakirjanikel on uudisväärtusest erinev arusaam. (*ibid*: 76-77)

Meedia kõneaine ja avalik kõneaine mõjutavad kõneaine kujundamise protsessis teineteist vastastikku. Ajakirjanikel kui *gatekeeper* 'itel on ligikaudne ettekujutus, millised uudised nende lugejas- ja kuulajaskonda huvitavad. Meediategijate tajutud ootused peegelduva meedia kõneaine loomisel. (*ibid*: 78)

Meedia kõneaine mõju püstitada teema või sündmus avalikku kõneainesse sõltub teema üldisest olulisusest ja sellest, kas teema või sündmus on järsult päevakorda kerkinud või järk-järgult arenev. Olulised ja järsult päevakorda kerkinud sündmused pälvivad koheselt avalikus kõneaines juhtpositsiooni, sest meedia on sündmuse kajastamisel eelisseisus ja auditooriumil puudub ligipääs muudele kommunikatsioonikanalitele. Järk-järgult arenevate teemade puhul on auditooriumil ligipääs ka teistele kommunikatsioonikanalitele, mistõttu ei pruugi sündmus avalikus kõneaines kõrget positsiooni pälvida. (*ibid*: 81) Järk-järgult arenevaks võib siinkohal nimetada ka majanduslanguse teema.

1.1.3. Poliitiline kõneaine

Poliitilise kõneaine kujundamise protsessi uuringute põhiliseks eesmärgiks on välja selgitada, kuidas mingi teema poliitilisse kõneainesse satub ja millistel juhtudel suunatakse kõneaine kujundamisega poliitilisi otsuseid. Poliitilise kõneaine uurimisel analüüsitakse poliitiliste otsuste ja poliitilise avaliku arutelu päevakorda. (Rogers & Dearing 1996: 72). Antud töös analüüsitakse poliitilise kõneaine üht osa – poliitikute arvamused, mis peaksid välja tooma poliitikute seisukohast olulisima sõnumi, mida avalikkusele kommunikeerida soovitakse.

Demokraatliku ühiskonna eelduseks on avaliku arvamuse ja poliitilise eliidi otsuste-tegevuste vahetamine. Kõneaine kujundamise teoreetikud, kes käsitlevad poliitilist informatsiooni iseseisva muutujana, tahavad teada, kas see, mis on oluline avalikus kõneaines, saab oluliseks ka poliitilises kõneaines. Uurijad on leidnud, et avalik kõneaine avaliku arvamuse näol, mille on esialgselt tõstatanud meedia kõneaine, omab olulist mõju

poliitilise eliidi kõneainele ning kujundab mõningatele juhtudel ka poliitika teostamist.
(*ibid*)

Poliitilise kõneaine kujundamise uurimisel pööratakse tähelepanu ka sellele, kuidas meedia kõneaine mõjutab otseselt poliitilist kõneainet. Kingdon (1984: 62-63) järeldeb, et meedia kõneaine ei oma olulist otsest mõju poliitilisele kõneainele. Kingdoni sõnul pöörab meedia mõju selle tendents kajastada teemasid mitte järjepidevalt, vaid pöörates tähelepanu üha uutele päevakorda kerkivatele sensatsioonidele.

Teisisõnu, meedia otsest mõju vähendab asjaolu, et meedia tähelepanu poliitilistele protsessidele nende lõppfaasis vaibub, sest tähelepanu pälvivad uued teemad.

Kingdon (*ibid*: 63-64) toob välja, et poliitiliste otsuste langetamise protsessis on poliitikute, poliitika ja sotsiaalsete probleemide vaheline suhe harva juhuslik, pigem oportunistlik. Poliitikud kasutavad meediat regulaarselt potentsiaalse valijaskonna poolehoiu võitmiseks ja oponentide halvustamiseks.

1.2. Majandusküsimused avalikus kõneaines

Käesolevas peatükis annan ülevaate viimaste aastate avaliku arvamuse küsitlustest Eesti elanikkonna hulgas, mis peegeldavad majanduslikku heaolu ja usaldust Eesti majanduspoliitikasse ning poliitikutesse. Kõrvutan TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi Mina.Maailm.Meedia (lühendatuna Meema) 2005. ja 2008. aasta (sügis) uuringutulemusi, mille valimisse kuulus mõlemal korral ligikaudu 1500 eestimaalast. Võttes arvesse, et kõneaine kujundamine võib olla pikemaajaline protsess, vaatlen võimaliku majandusteemalise avaliku kõneaine muutumise väljatoomiseks avalikku arvamust pikemal perioodil, kui on haaratud sisuanalüüsiga.

Samuti peatun Euroopa Komisjoni tellitud ja koordineeritud uuringul Eurobaromeeter nr 70, mis viidi läbi 2008. aasta sügisel Euroopa Liidu 27 liikmesriigis, k.a Eestis 1000 Eesti kodaniku hulgas. Kuna suurem osa uuringutulemustest on leidnud kajastamist ka varasemates Eurobaromeetri uuringutes, on võimalik analüüsida ka ajalisi trende.

Meema andmetel rõõmustab viimase 15 aasta muutuste üle jätkuvalt üle poole eesti elanikest. Kui 2005. aastal rõõmustas viimase 15 aasta muutuste üle 63% vastanutest, siis 2008. aasta uuringu kohaselt rõõmustab muutuste üle 56% vastanutest.

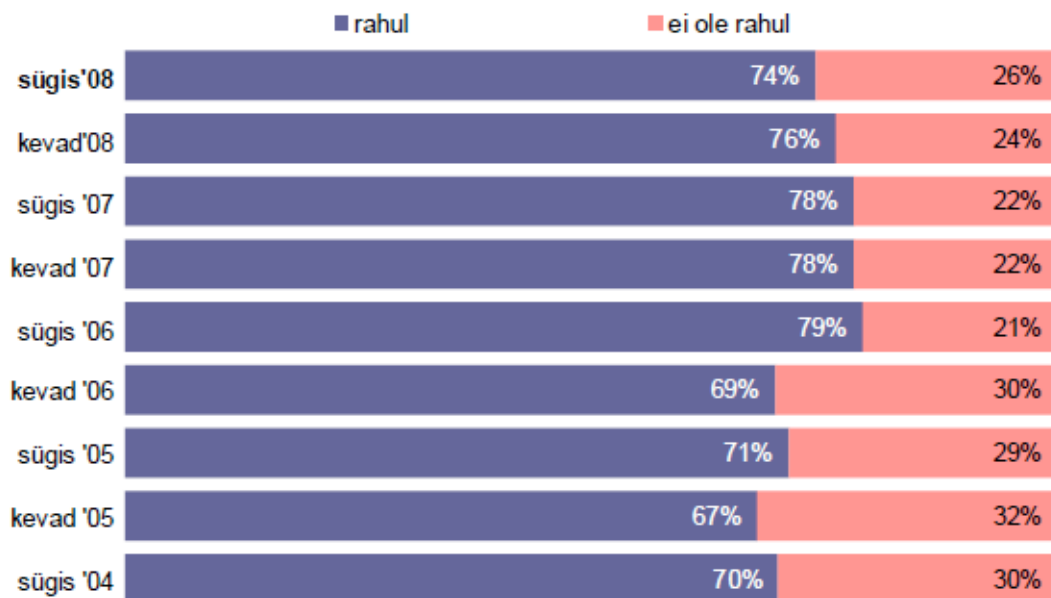
Kui Meema (2005) järgi on eestimaalaste hinnang Eesti majanduses viimase kolme aasta jooksul toimunud arengutele valdavalt positiivne (75% vastanutest hindab arenguid positiivseks), siis 2008. aasta küsitluse järgi hindab positiivseks majanduse arengus toimunud muutusi üksnes 33% vastanutest, muutusi peab negatiivseks 62% vastanutest.

Eelnevast võib järeldada, et küsitluse läbiviimise ajal (2008. aasta sügis) ei omista respondendid majanduslangusele kriisi või katastroofi mõõtmel. Andes üldhinnangut viimaste aastate muutustele, on positiivselt hindajate arv võrreldes 2005. aastaga suhteliselt vähe muutunud. Võib oletada, et 2008. aastal ei mõjuta majanduslangus veel inimeste üldist meelestatust. Negatiivselt meelestatud vastajate hulk suureneb alles siis, kui küsitakse otseselt majanduses toimuvate arengute kohta.

Meema (2005) andmed võimaldavad välja tuua, et 60% vastanutest usub, et nende ja nende pere elu liigub paremuse suunas, tulevikku näeb mustemates toonides kõigest 9% vastanutest. 2008. aasta küsitluse tulemused näitavad, et eestimaalaste usk paremasse tulevikku on võrreldes 2005. aasta tulemustega vähenenud – 41% vastajatest leiab, et elu läheb paremuse suunas, 19% usub, et halvemuse suunas.

Meema (2008) andmetel arvab 81% vastanutest, et poliitikute lühinägelikkus ja omakasupüüdlikkus on suurel määral majanduslanguse peamine põhjus. Olulise põhjusena nähakse veel teisigi faktoreid – hindade tõus maailmaturul (80% – suurel määral), rahvusvaheline majandus, üldised majandusraskused (73% – suurel määral), suhete halvenemine Venemaaga (70% – suurel määral), Eesti riigi ebaõnnestunud majanduspoliitika (71% – suurel määral), inimeste mõtlematus, liigne tarbimine, raiskamine (56% – suurel määral), ettevõtjate ja pankade kasumiahnus (63% – suurel määral).

Eurobaromeetri 70 (2008) sügise uuringu andmetel on Eesti kodanikud eluga tervikuna jätkuvalt rahul. Rahulolu tase on kõrgem kui teistes Baltimaades. 2008. aasta sügise uuringu kohaselt on eluga tervikuna rahul 74% Eesti kodanikest. Võrreldes 2006. aasta sügisega (rahulolu – 79% kodanikest), on rahulolu vähesel määral langenud, kuid on väga lähedane Euroopa Liidu keskmisele rahulolu tasemele (76%) (vt joonis 2).

Allikas: Eurobaromeeter 70 sügis

Joonis 2. Rahuolu eluga tervikuna Eestis

Kui 2007. aasta sügisel uskus majandusliku olukorra halvenemist eesoleval aastal 32% vastanutest, siis 2008. aasta sügisel on pessimistide arv kasvanud 53%-le. Eelnevaga sarnaneb Eesti Euroopa keskmise näitajaga. Võrreldes 2007. aasta sügisega, ei nähta enam majandusliku olukorra halvenemist üksnes riigi tasandil, vaid ka perekondlikul tasandil. Kui varem oli eestlane oma leibkonna majandusliku olukorra suhtes optimistlikum kui keskmine Euroopa kodanik, siis 2008. aasta sügise uuringu kohaselt on hinnangud ühtlustunud.

Alates 2007. aasta sügisest on Eurobaromeetri uuringu kohaselt Eesti kodanike jaoks suurim probleem olnud hinnatõus. 2008. aasta sügiseste andmete järgi on eestlaste jaoks tähtsaim probleem majanduslik olukord – 2007. aasta sügisel hindas majanduslikku olukorda oluliseks probleemiks 17% kodanikest, 2008. aasta sügisel 50% kodanikest. Kasvanud on ka tööpuuduse tajumine probleemina – kui 2007. aastal pidas tööpuudust probleemiks 7% kodanikest, siis 2008. aasta seisuga 20% .

Eurobaromeeter 70 (2008) andmetel on Eesti kodanike hulgas vähenenud usaldus valitsuse vastu. Kevadel usaldas valitsust 56% kodanikest, sügisiseses uuringus oli usaldajate protsent langenud 48-le.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et majanduslangus pole ilmselt 2008. aastal veel Eesti elanikkonna eluolu ja üldist meelestatust oluliselt mõjutanud. Uuringutulemustest lähtudes on eestlased eluga tervikuna jätkuvalt rahul, rahulolu tase on kõrgem kui teistes Baltimaades ja väga lähedane Euroopa Liidu keskmisele rahulolu tasemele (76%). Võrreldes 2005. aasta uuringutulemusi 2008. aasta omadega, pole eestlaste üldhinnang viimaste aastate muutustele oluliselt muutunud, muutuste üle rõõmustab jätkuvalt üle poole elanikkonnast. Sellest võib järeldada, et küsitluse läbiviimise ajal (2008. aasta sügis) ei ole eestlased majanduslangusele veel kriisi või katastroofi mõõtmeid omistanud. Eesti elanikkonna mure majanduslanguse pärast ilmneb aga küsimuste korral, kus nende tähelepanu suunatakse konkreetset majandussituatsioonile, st palutakse hinnata majanduses toimuvaid arenguid. Võrreldes 2007. aastaga, on inimeste hulk, kes näevad majanduse arengut mustemates toonides, suurenenud. Usaldus valitsuse vastu on vaadeldavate küsitluste põhjal vähenenud. Enim tuuakse majanduslanguse põhjusena välja poliitikute lühinägelikkust ja omakasupüüdlikkust ning hindade tõusu maailmaturul.

1.3. Eesti majandussituatsioon

Statistikaameti andmetel sai Eesti kiire majanduskasv alguse 2005. aastal ja ilmutas esmakordselt langustrendi 2007. aasta esimeses pooles. Analüütikud põhjendavad

majanduskasvu aeglustumist peamiselt majanduse liiga vähese tootlikkusega välisurgudele (Ross, 15.01.2009).

Eesti Panga asepresidendi Märten Rossi (15.01.2009) sõnul oli majanduskasvu märgatav vähenemine pärast 2005.–2007. aasta spurti igati ootuspärane, sest ilma poleks majanduse tasakaal saanudki paraneda. Majanduskasvu vähenemine oleks olnud ootuspärane isegi juhul kui eksportturud oleksid toimunud „tavapäraselt“, sest majandus ei saa kasvada pikalt rohkem kui tootlikkus.

Mikk Salu (21.01.2009) toob välja olulisemad poliitilised otsused või otsustamata jätmised, mis aitasid 2004.–2007. aastatel kaasa Eesti majanduse ülekuumenemisele ja kokkuvarisemisele. Salu toob esimesena välja asjaolu, et kuigi eelpool nimetatud aastatel olid kõik riigieelarved formaalselt ülejäägiga, muutusid prognoosid aasta-aastalt ebatäpsemaks ning seda tihemini ja suuremas mahus koostati lisaeelarveid – tagantjärele analüüsid oleks tulnud kulude kasvu piirata, kuid seda ei soovinud ei opositsioon ega koalitsioon.

Olulise möödalaskmisena toob Salu välja tulumaksu tagastamise eluaseme laenu intressilt. 1996. aastal kehtestatud laenuvõtmist soosivat maksusüsteemi kritiseerisid 2004. –2005. aastatel Eesti Pank ja Andres Lipstok kui ajale jalgu jäävat seadust, mis tuleks lõpetada. Nii opositsioon kui koalitsioon leidsid aga, et kuna inimestel on jätkuvalt vajadus uue elamispinna järele, siis pole aeg sellisteks muudatusteks küps.

Kolmandaks nimetab Salu pankade laenurallit, kus Eesti Pank oleks pidanud tegutsema jõulisemalt, et laenamist piirata ja seeläbi tervet turgu korrastama.

Kui eelnevaid näiteid nimetab Salu tsüklijuhtimise vigadeks, siis viimast majanduslangusele kaasaaitajat näeb ta tegemata jäetud struktuurireformides – tööstuspoliitika puudumine, igikestev haridus- ja haldusreform – ühesõnaga valitsuse läbi aastate kestnud passiivsus.

Kuigi 2007. aastal ilmuvad juba üksikud artiklid, mis ennustavad majanduskriisi tulekut, käsitletakse nähtust siiski peamiselt sisemise kohandumise ja majanduskasvu aeglustumisena. 2008. aastat võib pidada Eesti majanduse seisukohast murranguliseks –

kui eelnevatel aastatel on majanduslangust ja -kriisi ennustav meediakajastus siiski spekulatiivne ja majanduse pikaajalist langustrendi eitav (pakutakse erinevad ennustusstsenariume ja loodetakse majanduskasvu taastumist), muutub majanduslangus 2008. aastal statistikas väljenduvaks reaalsuseks. Statistikaameti andmetel langes majanduskasv 2008. aasta I kvartalis varasemalt 4,8%-lt järsult 0,4%-le (SKP võrrelduna 2007. aasta I kvartaliga). 2008. aasta II kvartali majandusanalüüsi tulemusena võib seisundit kirjeldava nimetaja „majanduskasvu aeglustumine“ vahetada välja „majanduslanguse“ vastu – Statistikaamet kuulutab, et II kvartalis langes majandus 1,4% (SKP võrrelduna 2007. aasta II kvartaliga).

2008. aasta sügisel alguse saanud globaalne finantskriis annab põhjust näha Eesti majandusnäitajaid mitte üksnes majanduse sisemise kohandumisena, vaid seotuna maailmamajandusega. Globaalse finantskriisi tingimustes ei saa ekspordisektor olla enam kasvu toetaja, sest välisnõudlus kukub ning majanduse seesmine kohandumine peab olema keerulisemate tingimuste tõttu suurem. Analüütikute hinnangul sõltub Eesti majanduse käekäik lähiajal kahest tegurist: kui kiiresti (kui üldse) taastub kasv maailmas; kui vastupanuvõimeline on Eesti majandus. Eesti majanduse seisukohast sõltub majanduse normaliseerumine sellest, kas hinnad ja palgad on ka allapoole paindlikud, kas kogutud reservid ja puhvrid on piisavad, kas riigieelarve suudab tinglikult hüpata tagasi 2005.–2006. aasta tasemele. (Ross, 15.01.2009)

2. Probleemipüstitus ja uurimisküsimused

Normatiivse meediateooria kohaselt peaks meedia kajastama majanduslangust kui ühiskondlikult olulist teemat sageli ja põhjalikult. Meedia ülesandeks on siinkohal algatada laiapõhjalist avalikku arutelu, st olla aktiivne osaline kõneaine kujundamise protsessis. Samuti on meedia ülesandeks hoida majanduslanguse kui kriisi ajal ühiskonnas sotsiaalset sidusust.

Käesoleva töö eesmärgiks on saada ülevaade, kuidas Eesti trükiajakirjandus majanduslanguse teemat kajastab. Kõneaine kujundamise ideest ja meedia normatiivsest teoriast lähtuvalt otsitakse vastuseid järgmistele küsimustele: millisele kohale seab meedia oma kõneaines majanduslanguse teema; kuivõrd laiapõhjaline ja järjepidev on avalik arutelu; kuivõrd järgib meedia raskel ajal sotsiaalse siduja rolli; kuivõrd asetatakse meediakajastuses majanduslanguse teema laiemasse probleemistikku; kuidas defineeritakse poliitilises avalikus arutelus majanduslangust ja milliseid lahendusi pakutakse välja majandussituatsiooni normaliseerimiseks.

Järgnevalt on välja toodud uurimisküsimused, millest töös juhindutakse ja lühipõhjendused lähtudes töö teoreetilistest alustest:

- *Millistes žanrites majanduslangusest kirjutatakse?*

Arvamusartiklite (k.a juhtkirjad) ja ülejäänud lugude osakaalu kõrvutamisel selgub kui oluline on majanduslanguse teema nii toimetuse kui ka arvamusliidrite jaoks.

- *Kuidas on majanduse teema kõneaines nihkunud? Kas majanduslanguse teemalised artiklid on liikunud ajalehes ettepoole/olulisematele lehekülgedele? Milline on artiklite dünaamilisus – millal ilmub artikleid rohkem, millal vähem?*

- *Kes osalevad majanduslanguse teemalises avalikus arutelus?*

Kui majanduslanguse teemal võtavad sõna erinevate huvigruppide esindajad, võib väita, et antud teemal toimub laiapõhjaline avalik arutelu. Erinevate subjektide sõnavõtt on samas ka eelduseks ühiste arusaamade väljakujunemiseks.

- *Kuivõrd räägitakse Eesti majanduslangusest seotuna maailma majandusega?*

Normatiivse lähenemise järgi on meedia üks rolle sündmusele laiema konteksti loomine, mis on eelduseks otstarbekamate põhjuste ja lahenduste leidmiseks. Kui artiklites, mis käsitlevad Eesti majanduslangust, on viidatud ka maailma majanduslangusele (st viide mõne teise riigi majandussituatsioonile või maailmamajanduses valitsevale langustrendile), asetatakse sündmus laiemasse probleemistikku.

- *Milles nähakse Eesti majanduslanguse peamisi põhjusi?*

Uurimisküsimus aitab välja selgitada, milline on meedias esile tõstetud majanduslanguse põhjuste hierarhia ehk milliseid põhjuseid meedia lugejale kõige enam vahendab.

- *Kui emotsionaalne on majanduslanguse meediakajastus? Kas käsitus on muutunud järjest emotsionaalsemaks?*

Normatiivse lähenemise järgi on meediale seatud sotsiaalse sidususe tugevdaja ja hoidja roll. Majanduslanguse perioodil muutub siduja roll eriti oluliseks. Objektiivsete arusaamade tekkimise eelduseks on konstruktiivne kriitika, samas kui emotsionaalse meediakajastuse taustal võib reaalsuse mõõde mõneti kaduda.

- *Kuidas poliitilises kõneaines majanduslangust defineeritakse? Millises võtmes poliitikud oma arvamused majanduslangust käsitlevad?*

- *Milliseid lahendusi majanduskasvu taastamiseks/majandusolukorra normaliseerimiseks esitatakse?*

3. Valim ja analüüsimeetod

Selleks, et püstitatud uurimisküsimustele vastata, analüüsisin Postimehe (PM) ja Eesti Päevalehe (EPL) paberväljaannetes ilmunud majanduslangust kajastavaid artikleid vahemikust 1.01.–31.12.2008. Valisin nimetatud perioodi, sest just 2008. aastal ilmsid faktid majanduse järsust ja süvenevast langemisest, mistõttu teema pälvis ka eeldatavasti avalikkuse suure tähelepanu. Eesti päevalehtedest valisin just EPL-i ja PM-i, sest tegu on ajalehtedega, millel on TNS Emori andmetel kvaliteetpäevalehtedest suurim lugejaskond.

EPL-i ja PM-i 2008. aastakäigu läbivaatamisel ja hoolikal lugemisel valisin välja artiklid, mis analüüsisid, kirjeldasid või selgitasid Eesti olukorda majanduslanguse tingimustes. Lisaks valisin välja ka artiklid, milles analüüsiti majanduslangusest tingitud nähtusi (nt suurenev tööpuudus, aktsiahindade kulg, riigieelarve koostamine jne). Artikkel langes aga valimisse üksnes siis, kui teemat käsitleti sõnaselgelt majanduslanguse kontekstis. Kahtlusi valimisse arvamisel tekkis artiklite puhul, kus küll korra või paar viidati probleemi seosele majanduslangusega, kuid teema arenduses seos majanduslangusega katkes. Näiteks PM-is ilmunud uudislugu (Kodres, M. „Majanduslanguse pihtide vahele jäänud neelavad peoga rahusteid“, 4. detsember), kus pealkirjas viidati nähtuse põhjuslikule seosele majanduslangusega, kuid artiklis kirjeldati üksnes konkreetse ravimi toimet ja kõrvalmõjusid. Edgar Savisaar kirjutab oma arvamuses („Kakssada kadunud töötajat“, PM, 21. jaanuar) väljarändest ja tööjõupuudusest ning viitab loos paaril korral ka majanduslangusele. Seos väljarände ja majanduse langustrendi vahel jääb aga loetu põhjal hoomamatuks. Seega jäid valimist välja artiklid, kus küll viidatakse käsitleva teema seosele majanduslangusega, kuid teema põhiarenduses seos puudub.

Kokku kogunes kontentanalüüsi valimiks 160 artiklit, mis jaotusid järgmiselt: PM – 97 artiklit, EPL – 63 artiklit. 160 artikli hulgas oli 16 poliitikute kirjutatud majanduslanguse teemalist arvamislugu, mida kasutasin poliitilise kõneaine analüüsimiseks, rakendades kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit.

Majanduslanguse kajastamise uurimisel kasutasin kombineeritud meetodit, majanduslanguse teemalist meedia kõneainet uurisin kontentanalüüsi kaudu ja poliitilist kõneainet kvalitatiivse sisuanalüüsi kaudu. Avaliku kõneaine muutumisest majandusteemadega seoses annavad ülevaate esimestes peatükkides viidatud arvamusküsitlused.

Kontentanalüüs

Majanduslangust kajastavate artiklite uurimisel rakendasin kontentanalüüsi meetodit. McQuaili (2000) järgi on kontentanalüüs meediatekstide süstemaatilise, kvantitatiivse ja objektiivse kirjeldamise meetod, mis on kasulik tekstide klassifitseerimiseks, mõju määratlemiseks, erinevate kanalite või erinevate perioodide võrdlemiseks, samuti sisu ja tegelikkuse võrdlemiseks. Kontentanalüüsi meetod annab statistilise tulemuse, mis kehtib märksa laiemal reaalsuse kohta. Samuti on see hõlpsasti rakendatav laiale tekstimassiivile.

Kontentanalüüsi läbiviimiseks moodustasin kodeerimistabeli (vt lisa 1), mille analüüsitunnuseks on väljaanne, artikli ilmumise kuupäev, artikli autor, žanr, artikli asukoht (lk), kaudsed kõneisikud, artikli emotsionaalsus, pealkirja emotsionaalsus, majanduslanguse põhjus, seos maailma majandusega.

Teatud **žanrite** osakaal ülejäänute taustal ja selle muutumine annab ülevaate majanduslanguse teema suhtelisest olulisusest – uudislugude ja juhtkirjade osakaal näitab teema suhtelist olulisust lehetegijate seas, arvamislugude osakaal näitab aga teema suhtelist olulisust arvamusiidrite hulgas. Žanritest eristasin järgmisi: uudis, lühiuudis, intervjuu, arvamus, küsitlus, juhtkiri, lugejakiri.

Erinevatesse staatusrühmadesse kuuluvate **autorite** olemasolu annab ülevaate arutelu laiapõhjalisusest. Autorid kodeerisin kuuluvuse järgi staatusrühma. Staatusrühmad olid poliitik (eristasin opositsiooni ja koalitsiooni), ekspert (st oma arvamustes sõltumatu majandusspetsialist), ettevõtja, kultuuritegelane/intellektuaal, ajakirjanik, autorita (st juhtkiri, uudisnupp, küsitlus). Kodeerides artikleid kategooriasse „autor“, pean oluliseks täpsustada kriteeriume alakategooria „ekspert“ puhul. Majandusminister ja

rahandusminister ei esinenud minu analüüsitud sõnavõttudes kui eksperdid, sest nad lähtuvad oma seisukohtades eeldatavasti eelkõige koalitsioonilepetest, seega paigutusid nad alakategooria alla „poliitik“. Samuti ei kvalifitseerunud „eksperdid“ alla kommertsbankade juhtfiguurid, kuna nad lähtuvad eeldatavasti oma seisukohavõttudes pigem panga kui äriettevõtte huvidest, ja paigutusid seetõttu alakategooriasse „ettevõtja“.

Kaudseteks kõneisikuteks on isikud, kelle arvamust artikkel edastab, kuid kes ei ole samaaegselt artikli autorid. Sarnaselt kategooriale „artikli autor“, mõõdab kategooria „kaudne kõneisik“ avaliku arutelu laiapõhjalisust. Kaudseid kõneisikuid kodeerisin sarnaselt kategooriaga „autor“. Juhul kui ühes artiklis oli kaudseid kõneisikuid mitu ja nad jaotusid sama alakategooria alla (nt „eksperdid“), märkisin analüüsiühiku kohta ära ühe kõneisiku – eksperdi.

Artikli asukoht annab ülevaate teemade olulisusest ja selle muutumisest meedia kõneaines. Kodeerides artikleid asukoha järgi, märkisin esialgselt üles artikli täpse asukoha leheküljenumbri. Hiljem andmeanalüüsis moodustasin mõlema väljaande puhul (võttes arvesse mõlema väljaande struktuuri) konkreetseid kategooriad: EPL (esileht, 2–3 lk, 4–9 lk), PM (esileht, 2 lk, 3–4 lk, 5–6 lk, 7–10 lk, 11–19 lk). Kategooriate moodustamise ja lehekülgede liitmise eesmärgiks oli vähendada andmete hajutatust ning tuua ilmekamalt välja analüüsis ilmnenud tendentse. Erinevalt EPL-ist on PM-is arvamusrubriik viimaste rubriikide seas (uudiste ja kultuuri vahel), st varieerub vastavalt lehe numbrile 11. ja 19. lehekülje vahel. EPL-is on arvamused 2.–3. lk-l. Kõneaine analüüsil käsitlesin esilehekülje viiteid esilehekülje lugudena, arvestamata nende asukohta rubriigis teistkordselt. Kuigi juba arvamuseartikli ilmumine näitab eeldatavasti teema olulisust nii toimetuse kui arvamuseliidrite jaoks, näitab esilehekülje viide omakorda, mida toimetuse teemadest enim esile tõstab. Eeldatavasti viitab ka uudisloo ilmumine teatavale teema tähtsustamisele, kuid kuna arvamusrubriigis on oluliselt vähem leheruumi ja žanr võimaldab põhjalikku teema analüüsi, võib oletada, et teemad, mis pälvivad rohkem kajastamist arvamusrubriigis, on meedia kõneaine teemade hierarhias kõrgel positsioonil.

Majanduslanguse põhjus annab ülevaate sellest, milliseid majanduslanguse põhjuseid meedia kommuniqueerib. Põhjustest eristasin (pilotanalüüsi põhjal): tsüklilisus, valitsuse lühinägelikkus/ suutmatus olukorraga tegeleda, Eesti ebaõnnestunud majanduspoliitika, maailma majandus, eestlaste tarbimiskäitumine, ettevõtete kasumiahnus, põhjus puudub. Kodeerimisel ilmnis vajadus täpsustada kategooria „majanduslanguse põhjus“ alakategooriaid. Kui põhjuseid oli nimetatud rohkem kui üks, osutus valituks see, mida oli rohkem rõhutatud (keskne). Kodeerimisel selgus, et mitmes artiklis tuuakse põhjusena välja olemasolevate alakategooriate kombinatsioon – „ettevõtete kasumiahnus“ ja „eestlaste liigne tarbimine“. Nimetatud kaht põhjust käsitleti koos toimivate, mitte eraldiseisvatena. Sellest lähtuvalt lisasin kategooria „ettevõtete kasumiahnus ja eestlaste liigne tarbimine“.

Viitamine Eesti majanduslanguse **seosele maailmamajandusega** näitab kuivõrd nähakse probleemi laiemas kontekstis, mis omakorda loob eelduse otstarbekamate põhjuste ja lahenduste leidmiseks. Kategoorias „seos maailmamajandusega“ eristasin alakategooriaid „seosele on viidatud“ ja „seosele ei ole viidatud“. Seosele oli viidatud ka siis, kui Eesti riigi majandussituatsiooni analüüsimisel viidati mistahes teise riigi majandussituatsioonile (ka minevikule, nt Soome lama).

Artikli ja selle **pealkirja emotsionaalsust** hindav kategooria jaguneb kaheks: „pigem emotsionaalne“ ja „pigem neutraalne“. Emotsionaalsete artiklite ja pealkirjade alla kodeerisin artiklid, mis esitasid õigustuse väiteid või apelleerisid tunnetele, st sisaldasid näiteks ülivõrrete retoorikat, irooniat või sarkasmi. Emotsionaalsete pealkirjade alla liigitusid järgnevad tekstinäited: „*Sügisel hakkab pulli saama*“ (Berendson, 12.08.2008), „*Ülekaaluline Eesti vajab majandusdieeti*“ (Meerits, 10.06.2008), „*Kukkuvat nuga ei tasu püüda*“ (Zirnask, 9.04.2008).

Emotsionaalse sisuga artiklid sisaldasid nt järgnevaid Eesti majandussituatsiooni kohta käivad väljendid: „*Koduõuel ringi käinud majanduskarussell ajas pea sassi /.../*“ (Sikkut, 3.06.2008), „*/.../ meie ülbe eduloo elupäevadeks on seebimullisarnased lõplikud hetked*“

(Larin, 3.09.2008), „*Patsient oli vahepeal koomas ja aju ilma hapnikuta*“ (Lepik, 17.12.2008).

Pigem neutraalsed artiklid ja nende pealkirjad ei sisaldanud hinnanguid või viljelesid konstruktiivset kriitikat, st olid hinnangutes tasakaalustatud. Neutraalset pealkirja näitlikustab Postimehes ilmunud artikkel „*Millest koosneb Eesti majandus?*“ (Aru, 30.04.2008).

Kvalitatiivne sisuanalüüs

Poliitilise kõneaine uurimiseks analüüsisin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga 2008. aastal ilmunud poliitikute majanduslanguse teemalisi arvamuskõnetusi.

Erinevalt kontentanalüüsist võimaldab kvalitatiivne sisuanalüüs tähelepanu pöörata teksti tähenduslikule sisule. Tekstis esinevaid mustreid ja auke saab välja tuua mitte mõttes nende manifestset sisu, vaid analüüsides tekstis peituvate konnotatsioonide erinevaid tõlgendusvõimalusi. (Titscher et al. 2000)

Valimi moodustasid kõik 2008. aastal ilmunud poliitikute kirjutatud majanduslanguse teemalised arvamuskõnetused (EPL – 3 artiklit. PM – 13 artiklit), mis kuulusid juba eelnevas peatükis kirjeldatud kontentanalüüsi valimi hulka. Kriteeriumiks oli artikli teema asetamine sõnaselgelt majanduslanguse konteksti. Seda eeldusel, et majanduslangus suudab selles kontekstis ka tähenduse omandada.

Eeldatavasti toovad poliitikute arvamuskõnetused välja sõnumi, mida nad peavad iseäranis oluliseks avalikkusele kommunikeerida. Seetõttu võiks seda pidada poliitilise kõneaine üheks osaks, mis toob eriti välja meedia ja avaliku kõneaine mõju poliitilisele kõneainele.

Kvalitatiivses sisuanalüüsis vaatlesin, kuidas poliitilises kõneaines majanduslangust defineeritakse. Selleks sõnastasin lause: „Majanduslangus kui...“. Üritasin sõnastada kaudsemaid definitsioone, mida artikli autor edastas, ja tuua välja definitsiooni võimalikke tõlgendusi. Lisaks tõin välja artiklites esitatud ettepanekuid majanduskasvu taastamiseks ja olukorra normaliseerimiseks. Analüüsil pidasin huvitavaks vaadelda, kas majanduslanguse tõlgendamine ja erinevate lahenduste väljatoomine sõltub kuuluvusest

koalitsiooni või opositsiooni; kuivõrd analüütiline on meediaveergudel toimuv poliitiline debatt – kuivõrd populistlikult, mitmekülgselt, põhjalikult argumenteeritakse.

4. Uurimistulemused

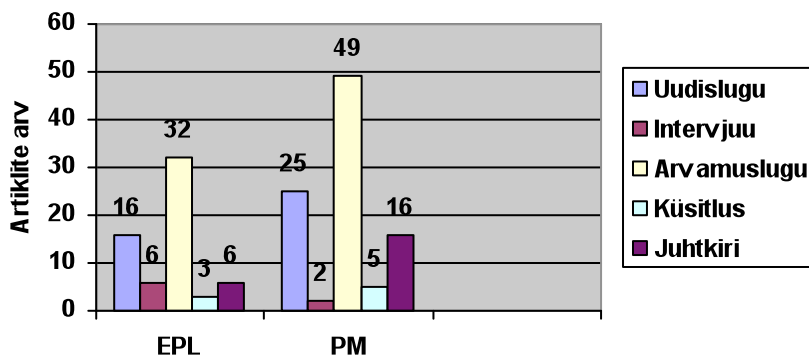
4.1. Majanduslanguse kajastamine Eesti Päevalehes ja Postimehes

Kontentanalüüsi tulemused on jaotatud peatükkideks ja alapeatükkideks vastavalt sellele, kas andmed kõnelevad majanduslanguse teema kohast kõneaines või teemakäsitluse sisulisest poolest.

4.1.1. Teema koht kõneaines

4.1.1.1. Žanrid

Analüüsitud materjal is käsitleti majanduslangust kokku viies žanris – uudislugu (41), intervjuu (8), arvamislugu (81), küsitlus (8), juhtkiri (22) (vt joonis 3). Mõlemas väljaandes moodustasid peaaegu poole (50%) analüüsitud artiklitest arvamuskirjed (PM – 49 artiklit 97st, EPL – 32 artiklit 63st).

Tabel 1 – Artiklite arv kokku 160 (EPL – 63, PM – 97)

Joonis 3. Meediakajastuse žanriline jaotus

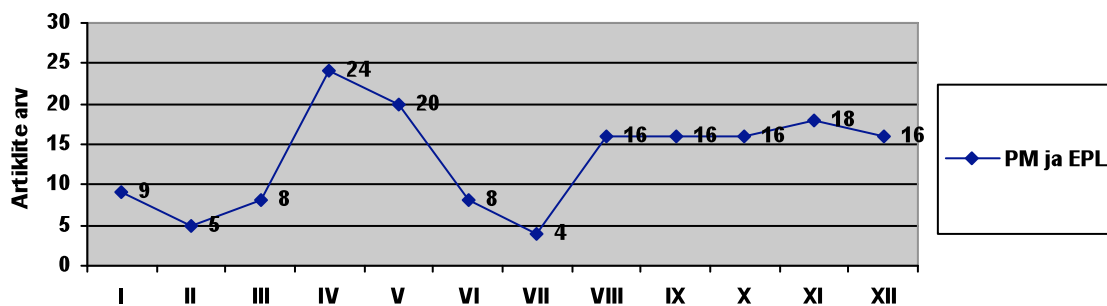
Arvamuskirjed osakaalu kõrvutamisel ülejäänud artiklitega selgus, et vaadeldaval perioodil oli majanduslanguse teema arvamuskirjedite jaoks oluline. Tulemusi tõlgendades

tuleks aga osaliselt arvesse võtta valimisse langemise kriteeriumit – teema käsitlemine selgesõnaliselt majanduslanguse kontekstis. Sellest tingituna on uudisloo (lähtudes selle žanrilisest iseloomust pigem kirjeldada konkreetset nähtust kui analüüsida) valimist väljalangemise tõenäosus paraku suurem kui arvamuskirjeldamisel. Uudislood, milles kajastatav teema oli küll tingitud majanduslangusest, piirdusid tihtipeale üksnes nähtuse kirjeldamisega (nt tarbija ostujõu langemine, hindade langus aktsiaturul, ettevõtete pankrotistumine). Sõnaselget majanduslanguse teemalist konteksti loomata langesid need valimist välja. Eelnev põhjendab ka seda, miks ei ole valimisse sattunud ühtki lühiuudist.

4.1.1.2. Artiklite dünaamika

Majanduslanguse teemaliste artiklite esinemissagedust (dünaamilisust) illustreeriv graafik (vt joonis 4) näitab, et teema olulisus kõneainena tõusis järsult märtsis-aprillis.

Tähelepanu järsu tõusu tingis eeldatavasti 10. märtsil Statistikaameti avaldatud 2007. aasta IV kvartali majandusanalüüs, mis esitas esmakordselt fakte majandusnäitajate järsust langustrendist (Statistikaameti sõnul majanduskasv 4,8%).

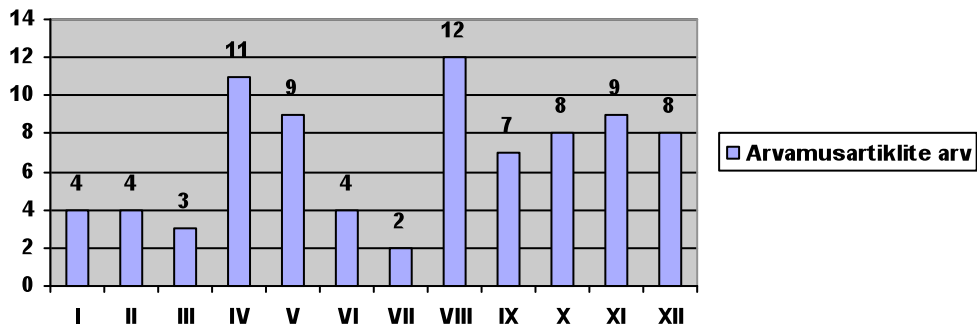

Joonis 4. Artiklite arv kuude lõikes (ühik – artikkel)

Kuigi maikuu jõudis leheveergudele Statistikaameti I kvartali majandusanalüüs, mis kõneles pea nullilähedasest majanduskasvust, vähenes meediakajastus võrreldes aprillikuuga. Majanduslanguse teema olulisus kõneaines oli kõige väiksem juulikuus, mil ilmus vaid neli (4) temaatilist artiklit. Augustikuus, mil Statistikaameti II kvartali majandusanalüüs (majanduslangus – 1,4%) nõudis veel käibel oleva majandussituatsiooni

kirjeldava väljendi „majanduskasvu vähenemine“ väljavahetamist „majanduslangus“ vastu, teema tähtsus tõusis ja püsis stabiilselt kõneaines aasta lõpuni, kuid ei saavutanud maikuule sarnast kõrget tähelepanu.

Artiklite esinemissageduse analüüsil eristasin arvamused teistest lugudest ja vaatlesin nende ilmumise dünaamikat eraldi (vt joonis 5). Eelnev võimaldas vaadelda, millal toimus intensiivsem avalik arutelu ja võrrelda arvamuskogude ilmumist kogu teemakajastusega. Arvamuskogude ilmumissagedust illustreerivast graafikust võib märgata, et majandusteemaline avalik arutelu reageeris toimuvale sarnaselt üldise meediakajastusega, arvamused juhendusid oletatavasti samadest impulssidest. Oluline on tähelepanek, et erinevalt kogu majanduslanguse teemalisest meediakajastusest, reageeris avalik arvamus märtsis ja augustis avaldatud majandusnäitajatele enam-vähem võrdse tagasisidega (märts – 11 arvamuskogude, august – 12 arvamuskogude), samas kui üldine meediakajastus reageeris mõneti intensiivsemalt esimesele järsku langustrendi kuulutatavale analüüsile ning tuumemalt analüüsile, mis sama tendentsi jätkuvalt kinnitasid.

Joonis 5. Arvamusartiklite arv kuude lõikes

Üldjoontes võib öelda, et majanduslanguse teema muutus 2008. aasta jooksul kõneaines olulisemaks. Teema tähtsuse suurenemine kõneaines ei olnud järjepidev ja ühtlane protsess. Arvamuskogude ja kogu meediakajastuse graafikud illustreerivad asjaolu, et meedia reageeris majanduslangust puudutavatele päevakajalistele sündmustele, kuid ei hoidnud järjepidevalt üleval avalikku arutelu. Tulemused näitavad, et suvekuudel (v.a

augustikuu, mil avalikustati 2008. aasta II kvartali 1,4%-line majanduslangus), majanduslanguse kajastamine praktiliselt lakkas.

4.1.1.3. Artiklite asukoht

Tendentside selgemaks väljatoomiseks esitan tulemused jaotatuna neljaks kvartaliks. Jaotusel eeldan, et iga kvartali meediakajastust saab iseloomustada lähtudes konkreetseesse perioodi jäävast Statistikaameti majandusanalüüsist, mida kajastati koheselt ka meediaveergudel:

I kvartal – märtsikuu avaldab Statistikaamet 2007. aasta IV kvartali majandusanalüüsi (majanduskasv varasema 6,4% asemel 4,8%)

II kvartal – maikuu jõuab leheveergudele Statistikaameti I kvartali majandusanalüüs (majanduskasv varasema 4,8% asemel 0,4%)

III kvartal – augustikuu leiab kajastust Statistikaamete II kvartali majandusanalüüs – varasema 0,4% majanduskasvu asemel 1,4% majanduslangus

IV kvartal – novembrikuus Statistikaameti III kvartali analüüsi kohaselt majanduslangus 3,3%

Kuigi artiklite ilmumisdünaamika analüüsile on pühendatud eelmine sellenimeline peatükk, soovin käesolevas peatükis välja tuua tulemuste kvartalisse jaotamisel ilmnenu erinevuse kahe vaatluse all oleva väljaande vahel. PM-is suurenes majanduslanguse teema nelja kvartali lõikes järk-järgult, reageerides küll aprillis märtsis avalikustatud majandusanalüüsile, kuid hoides kõneainet stabiilselt üleval ka kolmandas kvartalis ning suurendades neljandas kvartalis osakaalu kõneaines veelgi (vt tabel 1). Erinevalt PM-ist sarnanes EPL-i artiklite ilmumissagedus kogu meediakajastuse iseloomule – reageeris intensiivselt 2007. aasta IV kvartali järsule majanduslangusele, kuid edasiselt avalik arutelu leheveergudel vaibus (vt tabel 2). Osaliselt võib tendents olla taandatav lehtede erinevale struktuurile ja mahule (PM-is on arvamusartiklitele mõeldud pisut suurem leheruum).

Tabel 1. Postimehe artiklite asukoht lk lõikes

Kvartal	Artikli asukoht (lk)						Kokku
	Esileht	2	3-4	5-6	7-10	11-19	
I	1	3	0	0	5	5	14
II	3	11	0	1	2	10	26
III	4	8	2	2	2	7	26
IV	6	7	2	2	1	13	31
Kokku	14	29	4	4	10	6	97

Analüüsidest selgus, et muidu ajalehe tagumistest ridadest loetav majandus uudis liikus kvartalite lõikes nii EPL-is kui PM-is tagantpoolt ettepoole (vt tabel 1 ja tabel 2). Mõlema lehe artiklite asukohta illustreerivas tabelis on näha, kuidas tagumistel lehekülgedel jääb uudiseid vähemaks ja esilehekülje viiteid tekib järjest juurde. Siinkohal tuleb märkida, et Postimehe leheküljed 11–19 tähistavad sõltuvalt numbrist arvamusrubriigi asukohta (arvamusrubriigi asukoht on sõltuvalt lehe mahust lehekülgedel 11–19).

Tabel 2. Eesti Päevalehe artiklite asukoht lk lõikes

Kvartal	Artikli asukoht (lk)			Kokku
	Esileht	2-3	4-9	
I	0	3	7	10
II	2	19	3	24
III	6	4	0	10
IV	6	10	3	19
Kokku	14	36	13	63

4.1.2. Teemakäsitus sisulise poole pealt

4.1.2.1. Arutelu ulatuslikkus

Majanduslanguse teemalises avalikus arutelus osalenute analüüsil võtsin eraldi vaatluse alla otsesed (vt tabel 3) ja kaudsed kõneisikud (vt tabel 4). Otsesed kõneisikud on teemakohaste arvamused autorid ja kaudsed on need, kelle arvamusele või kommentaarile on artiklis viidatud.

Teemakohastes arvamusalustes said oluliselt sõna spetsialistid. Kokku ilmus vaadeldaval perioodil 81 arvamusalus ja neist 26 autoriks oli majandusekspert või majandusanalüütik. 16 korral oli autoriks ajakirjanik. Vähem olid esindatud staatusrühmadesse „ettevõtja“, „kultuuritegelane“ ja „poliitik“ kuuluvad arvamusalustajad. Mõlemas väljaandes oli opositsioon ja koalitsioon omavahel võrrelduna pea võrdselt esindatud.

Tabel 3. Majanduslanguse teemaliste arvamusaluste autorid

Autor	EPL		PM		Kokku		
	Sagedus	%	Sagedus	%	Sagedus	%	
Ekspert	11	34%	15	31%	26	32%	
Ajakirjanik	7	22%	9	18%	16	20%	
Ettevõtja	6	19%	7	14%	13	16%	
Kultuuritegelane	5	17%	5	10%	10	12%	
Poliitik	Koalitsioon	2	6%	7	14%	9	11%
	Opositsioon	1	3%	6	12%	7	9%
Kokku	32	100%	49	100%	81	100%	

Kaudseid kõneisikuid oli kokku 57 artiklis (vt tabel 4). Kõige rohkem oli sõna antud ekspertidele, kes figureerisid kaudsete kõneisikutena 24 korral. Ettevõtjate arvamust või kommentaari majanduslanguse teemal oli küsitud 16 korral. Kõige vähem said sõna lugejad (7 korral 57st). Poliitikut esinesid kaudsete kõneisikutena 10 korral, sealjuures sai opositsioon vähem sõna kui koalitsioon.

Tabel 4. Kaudsed kõneisikud

	Ekspert	Ettevõtja	Lugeja	Poliitik		Kokku
				Koalitsioon	Opositsioon	
EPL	10	7	3	3	1	25
PM	14	9	4	4	2	32
Kokku	24	16	7	7	3	57

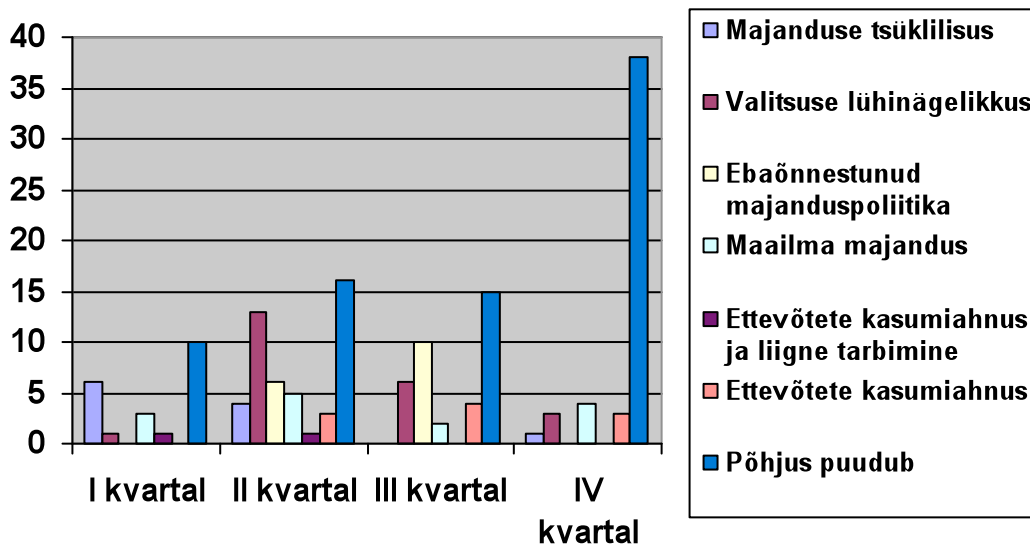
Majanduslanguse teemalises arutelus said sõna pea kõikide staatusrühmade esindajad, kuid mitte võrdsel määral. Kõige enam said vaadeldaval perioodil sõna eksperdid, seega võib eeldada, et 2008. aastal ilmus majanduslanguse teemal konstruktiivset kriitikat ja

majandussituatsiooni analüüsi. On üllatav, et majanduslanguse teemalistes otsetes arvamusalaldustes hoidsid poliitikud suhteliselt madalat profiili (EPL-is olid poliitikud huvigruppidest kõige passiivsemad arvamusalaldajad).

Võrreldes andmete põhjal kaht väljaannet, toimus hoogsam avalik arutelu Postimehe veergudel, iseäranis suur erinevus ilmnis võrreldes mõlema väljaande poliitikute arvamusalaldite osakaalu (EPL – 3 artiklit, PM – 13 artiklit). St, et Postimees lõi justkui soodsama pinnase poliitilise avaliku arutelu tekkeks. Samas võis eelnev olla osalt seotud arvamusalaldubriigi mahuga – EPL-is hõlmab arvamusalaldubriik pisut vähem leheruumi.

4.1.2.2. Majanduslanguse põhjus

Antud peatükis esitan kõigepealt illustreeritud tabeli kujul ka majanduslanguste põhjuste dünaamilisuse (vt joonis 6). Eelnev võimaldab näidata, millal keskenduti meedias enim põhjuste väljakäimisele.

Artiklite arv kokku 160.

I kvartal – 24 artiklit, II kvartal – 50 artiklit, III kvartal – 37 artiklit, IV – 49 artiklit

Joonis 6. Põhjuste dünaamika kvartalite lõikes

Põhjuste dünaamilisust illustreerivast tabelist on näha, et majanduslanguse põhjustele osutati enim tähelepanu teises (II) kvartalis, mis võis olla tingitud märtsis teatavaks tehtud majanduse järsust langustrendist. Kõige vähem keskenduti põhjuste otsimisele viimases kvartalis. Teises (II) ja kolmandas (III) kvartalis hoogustus erinevate põhjusstsenaariumite väljakäimine, teises kvartalis nähti majanduslanguse põhjusena kõige rohkem valitsuse lühinägelikkust ja suutmatust olukorda lahendada. Eelnev võib olla tingitud kriisi olukorras „süüdlase leidmise“ vajadusest.

Analüüsitaval perioodil viidati 160 majanduslanguse teemalisest artiklist majanduslanguse põhjusele 81-l korral (vt tabel 5). Esmalt pean oluliseks ära märkida, et vähestes artiklites viidati vaid ühele majanduslanguse põhjusele, kuid paratamatult keskenduti rohkem teatud põhjuse analüüsile ning seeläbi toodi ka seda teistega võrreldes rohkem esile.

Tabel 5. Majanduslanguse keskne põhjus

Majanduslanguse keskne põhjus	Artikli autor							Kokku
	Ekspert	Ettevõtja	Kultuuriteg.	Ajakirjanik	Autorita (Juhtkiri, küsitlus)	Poliitik		
						Koal.	Opos.	
Valitsuse ja pol. lühinägelikkus/suutmatuse olukorraga tegeleda	1	0	2	8	10	0	6	27
Maailma majandus	3	1	2	3	3	2	0	14
Ebaõnnestunud majanduspol.	5	2	0	2	1	2	0	12
Tsüklilisus	6	0	1	1	1	2	0	11
Ettevõtete kasumiahnus	2	3	0	5	0	1	0	11
Ettevõtete kasumiahnus ja liigne tarbimine	2	1	0	1	1	0	0	6
Kokku	19	7	5	21	16	7	6	81

Kõige enam, 27 korral, toodi majanduslanguse põhjusena välja valitsuse lühinägelikkus ja suutmatus olukorraga tegeleda. Valitsust pidasid majanduslanguse põhjustajaks kõige rohkem ajakirjakud, toimetus (juhtkiri) ning lugejad (küsitlus). Kaheksal (8) korral nähti valitsust majandussituatsiooni kaudse süüdlase ja kaasaaitajana ajakirjaniku aramusloos, kümnel (10) korral juhtkirjas/küsitluses. Enamjaolt pandi valitsusele süüks, et majanduskäiku ei mõjutata vajalikus suunas: „*Valitsusel on kohustus operatiivselt majanduse olukorrale reageerida ja tegelikkust mitte eirata. /.../on võimalusi majanduskäiku mõjutada, kuid seda ei tehta*“ (Riikoja, 11.04.2008). Sarnaselt eelnevale nähakse valitsusel lasuvat süüd ka EPL-i juhtkirjas (10.06.2008): „*Peaminister Andrus Ansip ei saa vastutust endalt eemale lükata, sest tema juhtida oli riigi majandus ajal, mil kõik oli hästi, kuid kasvu jätkumiseks ta panuseid teha ei osanud.*“

Ka eranditult kõikides opositsioonierakondade aramuslugudes toodi majanduslanguse keskse põhjusena välja valitsuse tegevust või tegevusetus. Vilja Savisaar (8.04.2008) pani oma aramusloos valitsusele süüks aprillirahutuste eel langetatud otsuseid, mille tulemusel ei suudetud ära hoida Tallinnas aset leidnud äärmuslikke meeleavaldusi ning pidas viimast otseseks kahjuks valitsevale majandussituatsioonile: „*Paljud majandusanalüüstikud on hinnanud aprillisündmusi otseseks kahjuks Eesti riigi majandusele.*“ Edgar Savisaar (11.09.2008) kirjutas oma aramusloos, et majanduslangus on Reformierakonna põhjustatud: „*Miski ei tee mulle rohkem tuska kui see, et vaid ühe aastaga suutis Reformierakond oma asjatundmatusega valitsust juhtides pöörata pea peale meie eduka majanduse.*“

Analüüsist selgus, et kõikides (kuues) koalitsiooni aramusavaldustes, kus oli nimetatud majanduslanguse põhjusi, leiti süüdlaseks olevat valitsus.

14 korral toodi artiklites keskse majanduslanguse põhjusena välja maailmamajanduses toimuv. Märtes Ross (21.05.2008) kirjutas: „*Eesti majanduslanguse põhjusi tuleb otsida maailmast.*“

Leheveergudel toodi 12 korral majanduslanguse keskse põhjusena välja Eesti ebaõnnestunud majanduspoliitika: „*Riik ei ole teinud piisavalt, et motiveerida Eesti firmasid ekspordile keskendumaks.*“ (Linnamäe, 12.04.2008)

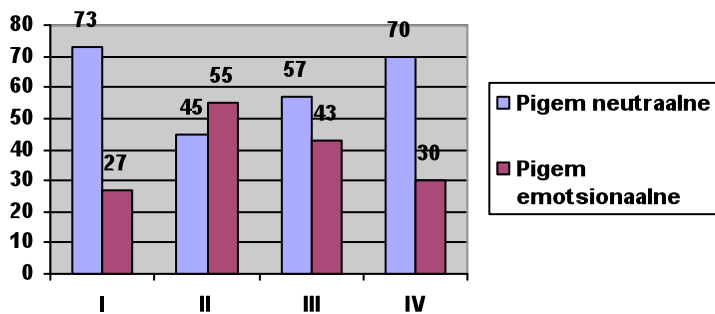
11 korral nimetati põhjusena nii majanduse tsüklilisust kui ettevõtete kasumiahnust (osutatakse kerge kasumi eesmärgil tegutsevatele kinnisvaraettevõtetele). Tsüklilisusele viitamisel rõhutati valdavalt majanduslanguse loomulikkust: „*Eestil on läinud väga hästi, aga nüüd me peame hakkama harjuma olukorraga, kui majandus struktureerib end ümber ja läheb teise lainesse.*“ (Terk, 27.03.2008)

Kõige vähem käsitleti majanduslanguse keskse põhjusena ettevõtete kasumiahnust koos liigse tarbimisega, st et kuues (6) artiklis toodi majanduslanguse põhjusena välja nii pankade kui laenajate liiga suurt riskitase.

4.1.2.3. Meediakajastuse emotsionaalsus

Tendentside selgemaks väljatoomiseks esitan tulemused kvartalites. Perioodideks jagamine põhineb osaliselt ka eeldusel, et igasse kvartalisse jääb sündmus, millele meediakajastus reageerib ka oma emotsionaaluskraadides. Sündmusteks on juba eelmistes peatükkides nimetatud Statistikaameti analüüsid.

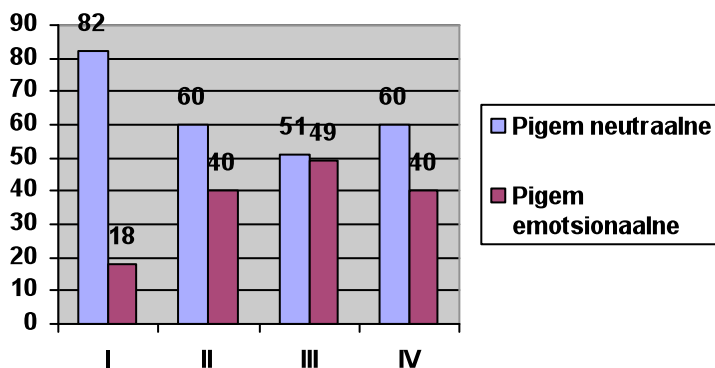
Analüüsitaval perioodil ilmus „pigem emotsionaalse“ pealkirjaga artikleid 65 ja „pigem neutraalse“ pealkirjaga 95 artiklit. 62 ilmunud artiklitest olid pigem emotsionaalse sisuga ja 98 pigem neutraalse. Siinkoha peaks arvestama, et artikli pealkirja emotsionaalsus ei eelda alati ka emotsionaalset sisu ja vastupidi. Seaduspära võib hoomata võrreldes pealkirjade emotsionaalsust ja sisu emotsionaalsust illustreerivaid tabeleid (vt joonis 7 ja 8) – pealkirja puhul on neutraalsete ja emotsionaalsete artiklite vahekord pisut rohkem tasakaalus kui sisu puhul.

Joonis 7. Pealkirjade emotsionaalsus kvartalite lõikes (%)

Graafikust (vt tabel 7) võib märgata, et kuigi analüüsitava materjali hulgas olid põhiliselt ülekaalus neutraalsete pealkirjadega artiklid, mille puhul tuleks ka kindlasti arvestada nt uudisžanri omapära, oli kvartalite lõikes märgatav emotsionaalsete pealkirjade osakaalu kõikumine. Analüüs näitas, et üksnes teises kvartalis ilmus emotsionaalse pealkirjaga artikleid mõnevõrra rohkem kui neutraalseid. Eeldatavasti oli see reageering maikuus ilmunud Statistikaameti 2007. aasta neljanda kvartali majandusanalüüsile. Alates kolmandast kvartalist emotsionaalsete artiklite osakaal järk-järgult langeb.

Artiklite sisu emotsionaalsust illustreeriv tabel (vt joonis 8) näitab, et emotsionaalse sisuga artikleid ilmus kõige rohkem kolmandas kvartalis. Erinevalt pealkirjadest olid kolmandas kvartalis emotsionaalse ja neutraalse sisuga artiklid tasakaalus.

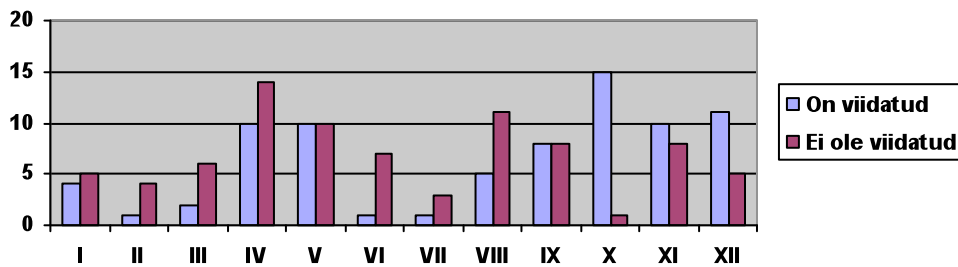

Joonis 8. Artikli emotsionaalsus kvartalite lõikes (%)

Analüüsist selgus, et meediakajastus muutub emotsionaalsemaks vastavalt majanduslanguse päevakajalisusele. Võib oletada, et pealkirjade emotsionaalsus oli päevakajalisusest pisut rohkem mõjutatud.

4.1.2.4. Majanduslanguse seos maailmamajandusega

Vaadeldaval perioodil viidati artiklites 78 korral maailmamajanduses toimuvale (vt joonis 9). Viidati mitmel viisil – rääkides Eesti majandusest toodi näiteid teiste riikide majandussituatsioonidest; nimetati Eesti majandus avatuks maailma majanduses toimuvale; Eesti majanduslanguse põhjuseks nimetati maailma jahtuv majandus.

Tabel 12 – kokku 160 artiklit

Joonis 9. Seos maailma majanduslangusega kuude lõikes (ühik – artikkel)

Kuigi maailmas valitsev majanduse langustrend sai alguse juba varem, suurenes sellele viitamine aprillis ja mais kui selgus Eesti majanduse äärmiselt väike kasv ning meediakajastuses võistlesid erinevad versioonid majanduslanguse põhjuste kohta. Ilmselt üritati paralleelselt majandusteemalise avaliku arutelu elavnemisega arutleda nähtuse üle laiemalt – anda probleemile laiem kontekst võimalike lahenduste ja ettepanekute edasiarenduseks.

Suvekuudel maailmamajandusele viitamine pea lakkas ja ilmutas tõusutrendi taas septembrikuus. Eeldatavasti tingis maailmamajandusele viitamise suurenemise septembrikuu lõpus alguse saanud USA finantskriis, mille järgselt hakati maailma majanduslangust intensiivsemalt kajastama. Seni kasutusel olnud „majanduse sisemise

kohandumise“ asemel nähti edaspidi Eesti majandust otseselt mõjutatuna globaalsest majanduslangusest: „*Globaalne finantskriis ja kasvu aeglustumine muudab Eesti majandusolukorda kindlasti keerulisemaks*“ (Ross, 16.10.2008). Maailmamajandusele viitamiste osakaal püsis aasta lõpuni.

4.2. Poliitikute majanduslanguse käsitlused

Kvalitatiivses sisuanalüüsis analüüsisin 2008. aastal EPL-is ja PM-is ilmunud 16 poliitikute arvamustlugu (EPL – 3 artiklit, PM – 13 artiklit). Analüüsi valim ühtib kontentanalüüsi omaga, st nagu eelnevalt mainitud on valimisse langemise kriteeriumiks arvamustloo sõnaselge asetamine Eesti majanduslanguse teemalisse konteksti. Seda eeldusel, et tekst võimaldab Eesti majanduslangusele ka tähendusi omistada.

Vaatluse alla oleval perioodil moodustasid arvamustartiklid nii EPL-is kui PM-is pea poole meediakajastusest, millest võib järeldada, et 2008. aastal oli majanduslanguse teema arvamustliidrite jaoks tähtis. Poliitikute sõnavõttud moodustasid mõlemas väljaandes arvamustlugude kogumahust üsnagi tagasihoidliku protsendi (EPL – 9%, PM – 20%). Nii EPL-is kui PM-is said sõna nii opositsioon kui koalitsioon, sealjuures oli koalitsioon mõnevõrra häälekam. 2008. aastal on opositsioonierakondadeks Eesti Keskerakond, Eestimaa Rahvaliid, Erakond Eestimaa Rohelised. Koalitsiooni moodustavad Eesti Reformierakond, Erakond Isamaa ja Res Publica Liit ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond. Rohkem kui ühel korral oli arvamustloo autoriks riigikogu Isamaa ja Res Publica fraktsiooni liige Taavi Veskimägi (2 korral), rahandusminister Ivari Padar (2 korral) ja Edgar Savisaar (3 korral).

4.2.1. Majanduslangus kui

Järgnevalt toon välja majanduslanguse definitsioonid, mis on leitud pannes artikli põhjal tõlgendus lausesse „majanduslangus kui ...“.

Majanduslangus kui vabaturumajanduse loomulik arenguetapp

Koalitsiooni esindajate arvamusedes kõneldakse Eesti majanduslangusest kui vabaturumajanduse loomulikust arenguetapist või majanduse normaliseerumisest.

Artiklites rõhutatakse, et praegune majandusolukord (majanduslangus) on taasiseseisvumisel valitud majanduspoliitika tulemus:

„Meie praegune majandustegelikkus on olulises osas määratud kursiga, mille valisime taasiseseisvumisel. /.../ just toonastest valikutest (tuleneb) meie ühiskonna ja majanduse tänane seis ja seda nii heas kui halvas.“ (Aaviksoo, 26.02.2008)

Aaviksoo lisab, et hetkel on majanduses kõik nii nagu peab ja nii nagu me oleme ise tahtnud, millega näitab majanduslanguses vastutavana kogu ühiskonda. Aaviksoo rõhutab, et on veendunud, et valitud majandusmudel on olnud ainuõige valik:

„Usume, et riik on halb peremees ja seetõttu oleme võtnud talt mõjusad hoovad majanduse suunamiseks. /.../ Usume, et õnn on igäihe enda kätes /.../.“

Aaviksoo artikli arutluskäigu tuumideeks on järeldus, et kuna riik on halb peremees ja majanduse juhtimises ei osale, ei saa riiki (valitsust) majanduse languses ka järelikult süüdistada: *„Valitud sotsiaal-majanduslik mudel on jäik nagu vedrustuseta vanker ja seetõttu pole vaja süüdistada ei hobust ega kutsarit, kui sõit puruneb.“*

Käsitlust „majanduslangus kui vabaturumajanduse loomulik arenguetapp“ viljeletakse ka aasta lõpu poole: *„Turumajanduse areng on tsükliline ja tsüklilisusega käivad paratamatult kaasas ka börsi- ja kinnisvarakrahhid.“* (Ansip, 3.10. 2008) Peaminister lisab, et majanduskeskkonna kujundajad ei istu valitsuses ja majanduse kasvamine sõltub ennekõike ettevõtjatest. Sellega vastab minister 2008. aastal ajakirjanduses valitsuse suunas ilmunud kriitikale, kus majanduslangust nähakse valitsuse tegematajätmistega tagajärjena, vabaturumajandusele toetuva põhjendusega: *„Kas riik oleks saanud laenamist piirata ja pidanud seda tegema? Kuid avatud majandusmudeli puhul ning fikseeritud kursi tingimustes ei saa riik reguleerida raha massi turul.“*

Vaatluse alla oleva majanduslanguse käsitlusega kaasneb ka Eesti majanduslanguse vastandamine Vene kriisile: *„/.../ ka kõige pessimistlikumad hindajad ei pea võimalikuks majanduslangust nii, nagu kogesime kümne aasta eest pärast Vene kriisi.“* (Aaviksoo,

26.02.2008) Aaviksoo üritab näidata majanduslanguse kui ühiskondliku probleemi tühisust ja arvab, et muret tasub tunda pigem edasise usaldusväärse majanduspoliitilise visiooni puudumise üle, mitte niivõrd majanduse käekäigu enda üle.

Majanduslangus kui valitsuse tegevuse tagajärg

Opositsiooni arvamused käsitletakse Eesti majanduslangust valitsuse tegevuse tagajärjena. Vilja Savisaar (8.04.2008) leiab, et valitsus aitab majanduslangusele oma tegevusetusega kaasa:

„/.../ milleks siis sellele (majanduslangusele) nii agaralt kaasa aidata. Mida on kõige ettevõtlussõbralikum erakond teinud, et maandumine oleks tõesti pehme ning majanduslangusest tuleksime välja võimalikult väikeste kadudega?“

Savisaar nimetab valitsuse osavõtmatust oma valijaskonna karistamiseks ignorantsuse ja hoolimatusega ning jõuab järeldusele, et valitsus, korraldanud aprillirahutuse avaliku poolehoiu ja potentsiaalsete valijate häälte võitmiseks, on seeläbi otseselt süüdi ka majanduslanguses:

„Paljud majandusanalüütikud on hinnanud aprillisündmuste otseseks kahjuks Eesti riigi majandusele vahemikku 6 kuni 8 miljardit krooni. Ma ei tea, kas on juhuslik, aga just sellise suurusjärgu negatiivse eelarve vajalikkusest räägib nüüdne koalitsioon.“

Savisaar lõpetab oma arutelu järgmise lausega: *„Ansip võitis küll aprillilahingu, aga on kaotamas sõda.“*, jättes Eesti majanduslangusest mulje kui poliitsõjast, kus Keskerakond, kelle põhiprintsiip on arvamust autoril sõnul Eesti ja selle elanikkonna huvide kaitsmine ja majandussituatsiooni stabiliseerimine, võitleb juhterakonna ja selle liidri vastu, kelle tegevuse läbi kannatab kogu elanikkond

Rahvaliidu aseesimees Kajar Lember (11.04.2008) leiab, et peaminister Andrus Ansipil ei tasu selgelt vildakat rahandusministeeriumi majandusprognoosi põhjendada demagoogiliselt maailmamajanduses toimuvaga ja sellega, et Eesti ise ei suuda neid protsesse mõjutada. Samuti viitab ta pronksiöö negatiivsele mõjule: *„Kindlasti ei maksa alahinnata ka Vene turu sisulist kadumist nn pronksiöö tagajärjel.“* Lember on seisukohal, et juhtiverakond koos peaministriga on põhiline takistus, mis ei võimalda Eesti majanduskasvul taastuda: *“Tuleb kahjuks tunnistada, et valitsus on omadega jänni*

jäänud. Üksmeelt ei suudeta leida isegi pisisajades – upsaka Reformierakonna juhtimisel pole võimalust laiemapõhjaliseks konsensuseks, mis Eestit edasi viiks.”

Edgar Savisaare (11.09.2008) seisukoht, mis järgneb sügisele Statistikaameti olematu majanduskasvu kinnitusele, on, et majanduskriisi otseseks põhjustajaks on Andrus Ansipi juhitud valitsus: „*Miski ei tee mulle rohkem tuskat kui see, et vaid ühe aastaga suutis Reformierakond oma asjatundmatusega valitsust juhtides pöörata pea peale meie eduka majanduse.*“ Savisaar avaldab kahetsust, et ei ole kasutatud head nõu (eelkõige Keskerakonna ettepanekuid), mille rakendamisel oleks ehk pragune majandussituatsioon olemata: „*Head kavatsused on jäänud ellu viimata, majanduskriisi ärahoidmiseks ei võetud midagi ette, valitsuse tegemata otsuste eest maksavad nii ettevõtjad kui elanikud kibedat hinda.*“ Rõhutamaks juhtiverakonna ebaõnnestumist majanduspoliitikas, tõstab Savisaar samas artiklis esile Keskerakonna mõjusfääri jääva Tallinna igakülgsed edukust: „*./../ ajal, kui meie oma riigi valitsus on andnud veel oma kopsaka panuse selleks, et need poliitilised ja majanduslikud raskused parandamatuid haavu jättes ei mööduks. **Tallinn on olnud Keskerakonna juhtimisel viimased kolm aastat Eestile üks kindel linn ja varjupaik.***“ (Savisaar, 11.09.2008)

Majanduslangus kui süvenev ja kiiret reageerimist nõudev tendents

Vaadeldava majanduslanguse käsitlemise juhatab sisse Isamaa ja Res Publica Liidu liider Mart Laar (3.04.2008), kes vaatamata sellele, et ei näe majanduskasvu vähenemises olemuslikku kriisi ja avaldab lootust majanduskasvu taastumisse, usub, et 2008. aasta eelarve tuleb väiksema majanduskasvu tingimustes kiiresti kohandada:

„Loomulikult võime veel pead mõnda aega jaanalinnu kombel liiva all hoida ning väita, et kõik on kõige paremas korras, kuid seda hullemaks meie olukord kokkuvõttes muutub.“

Laar usub, et korrektuuride tegemata jätmise tingib majandusolukorra halvenemine:

“./../ Kui rahandusministri prognooside kohaselt laiutab aasta lõpuks eelarves suur auk, tuleb tegutseda kohe ja praegu. Vastasel korral võib majanduse olukord kujuneda tõeliselt tõsiseks.“

Opositsiooni kõneisikud peavad kevadisi koalitsiooni lootustandvaid majanduskasvu taastumist ennustavaid prognoose alusetuteks ja usuvad, et aasta lõpuks halveneb majanduse olukord märgatavalt. Erakonna Eestimaa Rohelised liige Toomas Trapido (18.04.2008) lükkab ümber Rahandusministeeriumi kevadise majandusprognoosi, mis ennustab nafta pakkumise suurenemist ja toiduhindade stabiliseerumist: *“/.../praegune prognoos on toidu ja energia osas pigem soovunelm ja puudub vähegi praeguse maailma tegelikkust arvestav stsenaarium.”*

Keskerakonna liider Edgar Savisaar (16.07.2008) kirjutab suvel, mil majanduslanguse teemaline arutelu EPL-i ja PM-i leheveergudel praktiliselt lakkab, et sügisel on oodata majandusolukorra olulist halvenemist:

„Tänavune suvi on kui peiteperiood, mil haigus meie majanduses on küll teada, kuid selle tegelik ilmnemine ei ole veel aset leidnud, ja tulenevalt sellest ei ole teada ka haiguse täpne vorm ja ulatus. /.../ sügisel võivad meie majanduses avalduda mitmed probleemid ja ilmnedä uued ohud, mis tavapärase majandusrutiini igal juhul paigast nihutavad.”

Sügisel hakkavad ka koalitsioonierakondade liikmed nägema majanduslangust kui süvenevat tendentsi. Viidatakse siiski globaalsetele mõjudel, milleks on üleilmse majandustsükli langusfaas:

„Küll äga valitseb rahvusvahelises kogukonnas üksmeel, et elame majandustsükli langusfaasis ja domineerivaid meeoleolusid arvestades on üsna tõenäoline kestva majandusseisaku tekkimine.” (Veskimägi, 3.09.2008)

Majanduslangus kui välismõjude ja tarbimismulli tagajärg

Koalitsiooni kõneisikute seas käsitletakse Eesti majanduslangust kui maailmamajanduses aset leidvate langustrendide tagajärge:

„Kiire jahtumine majanduses ei ole valitsuse tegu äga rahandusministeeriumi sügisprognoosi tagajärg. Välismõjude ja tarbimismulli tulemusi ei suuda päris täpselt prognoosida parimgi ekspert.” (Ligi, 22.04.2008)

Välismõjude ja tarbimismulli mõjude väljatoomine teenib ilmselgelt osalt eesmärki öelda vastuargument opositsiooni valitsuse aadressil läkitatud süüdistustele, mille kohaselt on majanduslangus valitsuse lühinägelikkuse tagajärg.

Majanduslangus kui hea võimalus muutusteks

Artiklitest võib välja lugeda, et majanduslangust käsitletakse ka kui suurepärasest võimalust muuta Eesti majanduspoliitilist suunda. Antud käsitlus kõlab üksnes koalitsioonierakondade arvamused. Peeter Kreitzberg (26.05.2008) kirjutab, et „*Irimaa kogemus näitab, et olulisi muudatusi on kõige soodsam ja arusaadavam teha just majanduslikult raskes olukorras, milleks Eesti oma muidugi veel nimetada ei saa.*“ Tähelepanu võiks pöörata tõigale, et kuigi Kreitzberg toob eeskujuks Irimaa kogemuse, rõhutab ta, et Eesti majanduskasvu langemist ei saa pidada veel majanduslikeks raskusteks. St, et majanduslanguse mõjude määratlemisel lähevad opositsiooni ja koalitsiooni seisukohad lahku. Muuhulgas arvab Kreitzberg, et muutmist vajaks Eesti majanduspoliitiline suund: „*Meie majandusliku arengu paradigma, mis põhineb odaval tööjõul ja madalal innovatsioonitasemel, on ennast ammendanud.*“

Sügisel, mil ka koalitsiooni esindajate hulgas hakatakse majanduslangust käsitlema kui kriisi, näeb Taavi Veskimägi (3.09.2008) kriisis soodsaid võimalusi muuta varade omanike struktuuri:

„***Kriis võiks anda suurepärase võimaluse Eesti majanduse kapitaliseeritust ja varade omanike struktuuri tuntavalt muuta .Eesti kapitalil võiks tekkida hea võimalus hoopis madala hinnaga välisomanikud siinsetest ettevõtetest välja osta ja võtta senisest hulga tugevam positsioon Eesti majanduses,***“ ja sealjuures pisendab majanduslangust kui katastroofi: „*Rumalus on kriisi karta.*“

Majanduslangus kui kriis

Majanduslangusele omistatakse kriisi mõõtmeid nii otseselt (kasutatakse sõna „kriis“) kui kaudselt. Kaudsete väljendite all pean silmas metafoorseid väljendeid nagu: „majandus on pea peale pööratud“, „laeva juhatakse karide vahel“, „majanduslangus kui auk“ jms.

Poliitikute arvamusedes hakatakse majanduslanguse kohta kasutama sõna „kriis“ sügisel kui ilmub statistika negatiivse majanduskasvu kohta ja enam ei kahelda majanduslanguse pikemaajalises püsimises. Metafoorselt hakatakse majanduslangusele kriisi mõõtmeid omistama juba suvel, sedapuhku opositsiooni arvamusedes, koalitsioon käsitleb langust kriisina alates sügisest.

Edgar Savisaar (3.06.2008) kõneleb majanduslangusest kui kriisist läbi kujundite: „*Laeva juhitaks karide vahel, teadmata kuhu, reisijatele proovitakse olukorda serveerida paremana kui see on.*“ Lisaks ühiskonna jaoks katastroofilisena kujutatud majanduskeskkonnale („*laeva juhitakse karide vahel*“), süüdistatakse taaskord valitsust riigi ehk „laeva“ majandusolukorra halvenemisele kaasa aitamises. Savisaar leiab, et valitsus ei jõua lõpmatuseni musta valgeks rääkida ja peaks tunnistama, et majandusseis on kehv. Lisaks viitab ta majandusolukorra äärmisele kriitilisusele võrreldes seda „auguga“: „*.../.../usun, et meie ettevõtjad veavad majanduse august välja.*“

Koalitsiooni sõnavõttudes hakatakse majanduslangust kriisina käsitlema sügisel. Taavi Veskimägi (3.09.2008) konstateerib majandusolukorra õigustatud käsitlemist kriisina: „*Nimetagem asju kuidas iganes, ei muuda see nende olemust. **Kriis jääb kriisiks, ükskõik kuidas me seda kutsume.** Kui meil sellel ja lähiaastatel majanduse reaalkasv puudub või on negatiivne, siis mina ei oska seda küll teisiti nimetada kui kriisiks kõrvutatuna seda näiteks meie 5–6-protsendilise potentsiaalipõhise majanduskasvu perspektiiviga.*“

4.2.2. Lahendused

2008. aasta poliitikute arvamusedes pakutakse majandussituatsiooni stabiliseerimiseks ja majanduskasvu taastamiseks välja erinevaid ettepanekuid. Nagu eelnevalt mainitud, tõi analüüs välja, et tegevuskavade ja argumenteeritud ettepanekute asemel kõlavad pigem kulunud soovitusel. Lahendusi raamib pidev poliitiline vastandumine (valdavalt populistlik).

Innovatsioon, uus visioon, hariduspoliitika

Enamjaolt on majanduskasvu taastada aitavad ettepanekud seotud sõnadega „innovatsioon“, „hariduspoliitika“, uus visioon“. Jaak Aaviksoo (26.02.2008) kirjutab, et majanduskasvu langemisel ei tee muret mitte niivõrd meie majanduse käekäik ise, vaid sisulise ja usaldusväärse majanduspoliitika puudumine: „*Me ei ole enam odav maa, me pole enam odav tööjõud, me ei saa enam elatuda ajalooliste diferentsidega spekulatsioonide arvel.*”

Mart Laar (3.04.2008) kirjutab, et Eesti majanduse tulevik sõltub suutlikkusest panustada teadusmahukasse tootmisesse ja innovatsiooni, mistõttu peaks esmalt pöörama tähelepanu hariduspoliitika edendamisele. Sealjuures mainib Laar, et poliitikud peaksid lõpetama populistliku vastandumise ja usub, et majandust turgutab uus töölepinguseadus.

Ka Ivari Padar (8.04.2008) kõneleb sarnaselt Laariga uuest poliitilisest suunast, mis aitaks majanduse tõusuteele: „*.../ (peaksime) jätkama selliste poliitikatega, mis soodustaks stabiilsust ja majandusarengut /.../*“ Stabiilseks majanduspoliitikaks peab Padar stabiilset ja paindlikku eelarvepoliitikat, millega peab silmas kiiresti ja kohe vajalike kärpemeetmete tegemist.

Innovatsioonist ja struktuurimuutuste vajalikkusest kirjutab ka Jürgen Ligi (22.04.2008), kelle meelest pole eelarve tasakaalustamine majanduskasvu taastamiseks piisav: „*.../ tuleb saavutada ka ressurside liikumine odavast tootmisest ja siseturu teenindamisest tootlikumatesse ja eksportivatesse sektoritesse.*”

Ekspordi suurendamise vajalikkust rõhutab ka Edgar Savisaar (3.06.2008), kes leiab, et eksport on Eesti majanduse üks suurimaid nõrkusi: „*Me ei ekspordi piisavalt – ostame rohkem kui müüme, kulutame rohkem kui teenime.*“ Savisaar käib välja konkreetse ettepaneku, kuidas ekspordi suurendada:

„*Oleme korduvalt riigi poole pöördunud näiteks Suur-Sõjamäe 29b maa munitsipaliseerimiseks, et arendada välja järgmine tööstuspark, kuid vastused on olnud, et riigil puudub seisukoht või et riik ei anna arenduseks Tallinnale maad.*“

Energia- ja ressursisäästlikkuse plaan

Erakonna Eestimaa Rohelised liider Marek Strandberg (14.05.2008) usub, et majandussituatsiooni stabiliseerumiseks tuleks rakendada energia- ja ressursisäästlikkuse plaani. Erinevalt ülejäänud 2008. aastal meediaveergudel ilmunud poliitikute arvamusedes kõlanud ettepanekutest, esitab Strandberg oma artiklis suhteliselt täpse tegevuskava.

Vahetada valitsust

Opositsioonierakondade liikmete arvamusedes nähakse ühe võimalusena majanduskeskkonna parendamiseks vahetada valitsust. Erakonna Eestimaa Rohelised liider Marek Strandberg (14.05.2008) kirjutab:

„On ka teine tee (majanduskeskkonna soodustamiseks): erakorralised valimised, et kõrgema võimu kandjagi saaks oma veidi kui aasta eest tehtud valikud korrigeerida. Kaubanduses on ikka tavaks, et veidi eksitav reklaam ning lubatust veidi teistmoodi toimiv kaup kuulub tagastamisele või ümbervahetamisele.“

Sarnaselt Strandbergile käib valitsuse vahetamise idee välja ka Savisaar (3.06.2008), kes kõneleb küll ettevõtjate nimel, kuid ilmselgelt peegeldab välja käidud lahendus ka tema enda meelestatust:

„/.../põhimõtteliselt on meil kaks valikut: panna silmad kinni ja sõita kurvi, lootes, et juhtub ime ja sellest õnnestub eluga välja tulla või siis võtta midagi ette – vajutada pidurit, vahetada käiku või vastupidi – anda gaasi juurde. Nende meelest (ettevõtjate) tuleb kõigepealt vahetada juhti /.../.“

Riik peaks sekkuma versus riik ei peaks sekkuma

Analüüsist selgub, et arvamusedes kajastunud ideedele on läbivalt olemuslik seisukohtade vastandumine – riik peaks sekkuma versus riik ei peaks sekkuma. Antud küsimuses tuleb selgelt esile opositsiooni ja koalitsiooni vastandumine, mis mõningatel juhtudel kaotab sisulise mõtte ja muutub ühelt poolt süüdistamiseks ja teiselt poolt õigustamiseks.

Edgar Savisaar süüdistab mitmes oma arvamuses valitsust tegevuses ning leiab, et vaatamata erksalt meeles olevatele viisaastakuplaanide absurdusele on riigi ülesanne teatud olukordades majandusse sekkuda:

„Tallinn on väga aktiivselt panustanud ettevõtluse arenemisse ja andnud märku, et ka riigi ülesanne on luua ettevõtlusele soodsaid tingimusi. Mitte lihtsalt nuumata end maksurahaga, kinnitades, et vastutasuks saab erasektor seda, et teda ei torgita.“

(Savisaar, 3.06.2008) Riigi sekkumise pooldamine tuleb selgelt välja Savisaare vabaturumajanduse põhimõtet oponentide mõttest: *„Eesti inimesed teavad, et iga riik on ise oma õnne sepp ja nad ootavad tegusid.“*

Koalitsioonierakondade esindajad on seisukohal, et riik peaks vabaturumajanduse põhimõttes lähtudes võimalikult vähe sekkuma. Andrus Ansip (3.10.2008) leiab, et majanduse kasvamine sõltub ennekõike ettevõtjatest ja majanduskeskkonna kujundajad ei istu vaid valitsuses. Ansip õigustab valitsuse senist majanduspoliitilist tegevust:

„Poliitikud hoiatasid inimesi ja ettevõtteid lõhkilaenamise eest. Hoiatati ju ka kinnisvaramulli lõhkemise eest, kuid hoiatusi tõsiselt ei võetud.“

4.2.3. Kokkuvõte

Kvalitatiivsest sisuanalüüsist selgus, et valdavalt antakse majanduslangusele tähendusi lähtudes languse põhjusest, st majanduslangust käsitletakse põhiliselt kui millegi tagajärge. Sagedasemad „põhjus-tagajärg“ käsitlused on „majanduslangus kui liberaalse turumajandusmudeli loomulik arenguetapp“ ja „majandus kui valitsuse tegevuse tagajärg“. Peaaegu mistahes tõlgenduse andmisel vastandatakse end poliitilisele vastasrindele, mistõttu on teatud majanduslanguse tõlgendused populaarsed peamiselt koalitsiooni esindajate hulgas ja osa peamiselt opositsiooni esindajate hulgas. Stiilipuhta näitena saab välja tuua juba eelnevalt kõne alla olnud polarisatsiooni: „majanduslangus kui turumajandusmudeli loomulik arenguetapp“ versus „majanduslangus kui valitsuse tegevuse tagajärg“, kus viimast tõlgendust kommenteerivad eranditult opositsiooni liidrid ja esimest eranditult koalitsiooni liidrid.

Tooksin välja tähelepaneku, et opositsiooni kõneisikud hakkavad käsitlema „majanduslangust kui süvenevat ja kiiret sekkumist vajavat tendentsi“ aprillikuus. Vilja Savisaar (8.04.2008) juhib esmakordselt tähelepanu sellele, et majanduse tulevik on mõjutatud juba langetatud valedest otsustest, millega viitab valitsuse möödalaskmistele ja majanduslanguse süvenemisele. Seda võib pidada reaktsiooniks märtsikuus kõlanud Statistikaameti 2007. aasta IV kvartali majandusanalüüsile (majanduskasv varasema 6,4% asemel 4,8%). Koalitsioon käsitleb aga majanduse langemist pikemaajalise majanduse seiskumisena alles septembrikuus:

„Küll aga valitseb rahvusvahelises kogukonnas üksmeel, et elame majandustsükli langusfaasis ja domineerivaid meeleolusid arvestades on üsna tõenäoline kestva majandusseisaku tekkimine.“ (Veskimägi, 3.09.2008)

See tähendab, et koalitsioon näeb majanduslanguses pikemaajalist protsessi pärast augustikuu Statistikaameti teadaannet, mille järgi varasem majanduskasv (0,4%) on asendunud 1,4% majanduslangusega. Sarnaselt eelnevale saab „majanduslanguse kui kriisi“ käsitlemine opositsiooni arvamusalustades alguse juba juunikuus (Savisaar 3.06.2008), koalitsiooni hulgas konstateeritakse majanduslangust kui kriisi alles sügisel kui esmakordselt ilmnevad faktid negatiivsest majanduskasvust. Taavi Veskimägi (3.09.2008) kirjutab:

*„Halenaljakas on jälgida arutelu, kas me peaksime kurja hundi kohta ütleva susi, võsaviile, hallivatimees või veel midagi neljandat. Nimetagem asju kuidas iganes, ei muuda see nende olemust. **Kriis jääb kriisiks, ükskõik kuidas me seda kutsume.**“*

Seega selgus analüüsist, et opositsioon ja koalitsioon tõlgendavad 2008. aasta arvamusalustades majanduslangust valdavalt erineva nurga alt – opositsioon näeb läbivalt majanduslanguses kriisi, mis nõuab riigi kiiret sekkumist. Majanduslangust kommenteeritakse kui valitsuse poliitiliste möödalaskmiste tagajärge. Koalitsioon usub aga majanduskasvu taastumisse n-ö viimase hetkeni. Kuigi sarnaselt opositsioonile lisandub ka koalitsiooni sõnavarasse mõiste „kriis“, on nende arvamused üldiselt positiivsema tonaalsusega. Kui aasta alguses käsitletakse majanduse langemist senise majandusliku eduloo taustal ja avaldatakse lootust majanduse taastumisele, siis alates

sügisest võib koalitsiooni arvamused tuua välja uue käsitle – majanduslangus kui võimalus progressiks:

„Kriis võiks anda suurepärase võimaluse Eesti majanduse kapitaliseeritust ja varade omanike struktuuri tunduvalt muuta. Eesti kapitalil võiks tekkida hea võimalus hoopis madala hinnaga välisomanikud siinsetest ettevõtetest välja osta ja võtta senisest hulga tugevam positsioon Eesti majanduses.“ (Veskimägi, 28.10.2008)

Lisaks koalitsiooni ja opositsiooni vastasseisule, tõi kvalitatiivne sisuanalüüs välja ka koalitsioonisisese vastuolu. Taavi Veskimägi (03.09.2008) kirjutab, et 2008. aasta valitsussektori defitsiit ja kaks aastat eelarvepoliitilist lühinägelikust on peaminister Andrus Ansipi pimedat optimismi tulemus. Ka Jaak Aaviksoo (26.02.2008) vastandab oma kirjutises ülejäänud poliitilist sfääri Reformierakonnale: *„Hinnangud tänavusele majandusaastale on pessimistlikud – kainenemisaasta, majanduslanguse aasta, kannatuste aasta. Peavoolust eristub üksnes Reformierakonna viie rikkama riigi optimism“*.

Vaadeldaval perioodil pakuvad poliitikud oma arvamusedes majanduskasvu taastamiseks välja erinevaid lahendusi. Ka siinkohal vastandatakse end sageli poliitilisele vastasrindele, iseäranis opositsiooni hulgas. Põhjalike ja argumenteeritud lahenduskavade asemel kasutatakse retoorikat ja käiakse välja kulunud tõdesid nagu „eksporti tuleb suurendada“, „haridusse investeerida“, „eesti vajab innovatsiooni!“. Erandina võib välja tuua Marek Strandbergi arvamuse (14.05.2008), kus viimane leiab, et parima majanduspoliitika tagab ressursi- ja energiasäästlikkuse plaan ning käib välja konkreetse tegevuskava. Samuti Edgar Savisaare arvamuse (3.06.2008), kus Savisaar käib välja konkreetse ettepaneku, kuidas eksporti suurendada.

Suurimaks põhimõtteliseks erinevuseks opositsiooni ja koalitsiooni pakutavate lahenduste vahel võib välja tuua vastasseisu „riik peaks sekkuma“ versus „riik ei peaks sekkuma“. Edgar Savisaar (3.06.2008) kirjutab, et riigi ülesanne on luua ettevõtlusele soodsaid tingimusi, mitte nuumata end maksurahaga, kinnitades, et vastutasuks saab erasektor seda, et teda ei segata. Savisaar viitab ilmselgelt siinkohal valitsuse apaatsusele

ja oponentide vabaturumajanduse põhimõtet: „*Eesti inimesed teavad, et iga riik on ise oma õnne sepp ja nad ootavad tegusid.*“

Andrus Ansip (3.10.2008) rõhutab aga 2008. aasta sügisel *laissez-faire*'i printsiibile toetuvat Eesti valitsuse tegevuse põhimõtet: „*Majanduse kasvamine sõltub aga ennekõike ettevõtjatest. Majanduskeskkonna kujundajad ei istu vaid valitsuses.*“

Kvalitatiivne sisuanalüüs tõi välja, et mitmed arvamused väljastatud lahendused ühtivad autori erakondliku või koguni 2007. aasta riigikogu valimiste eelsete valimislubadustega, sealhulgas ka koalitsioonilepingu sätetega. Erakonna Eestimaa Rohelised liidri Marek Strandbergi (14.05.2008) arvates on parimaks majanduse turgutajaks ressursi- ja energiasäästlikkuse plaan. Rahandusminister ja sotsiaaldemokraat Ivori Padar (26.05.2008) rõhutab, et eelarvekulude kärpimisel on välistatud ühiskondlike stabiilsusega garantide ehk pensionide ja ravikulude kärpimine. Sama erakonna liige Peeter Kreitzberg (26.05.2008) kirjutab, et majanduslangusest väljatulemiseks tuleb lõpetada raiskamine, kuid mitte kulutamine: „*Raiskamise alla liituvad läbipaistmatud palgad, raiskamine on ka üliõpilaste energia suunamine leivateenimisele õppimise ajal.*“ Eelnev on kooskõlas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna 2007. aasta riigikogu valimiste eelse üliõpilastele suunatud lubadusega: „*Kindlustame nominaalajaga edasijõudnud üliõpilastele 2000-kroonise õppetootuse kuus ja edukamatele täiendavalt 1000 krooni kuus.*“ (Sotsiaaldemokraatlik Erakond 2007)

Andrus Ansip (3.10.2008) on seisukohal, et uus töölepingu seadus aitab kaasa majanduse kasvamisele: „*Uus töölepingu seaduse eelnõu tõi esimese hooga uljalt maa põhja, saamata aru, et tõi Eesti konkurentsivõimet ja majanduskasvu /.../ See seadus tuleb kiiresti vastu võtta.*“ Reformierakond lubab 2007. aasta riigikogu valimiste eelses valimisplatvormis tööturu liberaliseerimist uue töölepingu seaduse vastuvõtmise kaudu.

5. Järeldused ja diskussioon

Järeldustes ja diskussioonis võtan muuhulgas uurimisküsimustest johtudes kokku töö põhilised tulemused.

Antud töö tulemustest võib järeldada, et 2008. aasta Eesti Päevalehe ja Postimehe meediakajastuses on majanduslanguse teema nii toimetuse kui arvamussliidrite jaoks oluline, sest peaaegu 50% analüüsitavast materjalist moodustasid arvamused.

Analüüsist selgub, et meedia ei olnud järjepidev majanduslanguse teemalise avaliku arutelu hoidmisel. Artiklite ilmumissagedust mõõtvad tulemused näitasid, et kõige rohkem artikleid ilmus 2008. aasta aprilli- ja maikuu, mil ilmusid Statistikaameti järsku majanduslangust kuulutavad majandusanalüüsid. Kuigi majanduse langustrend püsis, tekitas teema furoori selle esmakordsel ilmumisel (10. märtsil avaldas Statistikaamet 2007. aasta IV kvartali majandusanalüüsi, mis näitas esmakordselt järsku majanduslangust) ning samaväärset tähelepanu edaspidi ei pälvinud. Suvekuudel teemakajastus praktiliselt lakkas – st, et ajakirjanduse kõneainet jälgides majandus justkui lõpetas langemise. Teema saavutas taas teatava tähelepanu augustikuus pärast Statistikaameti 2008. aasta teise kvartali majandusanalüüsi, mil ilmusid esmakordselt faktid negatiivsest majanduskasvust. Sarnaselt kogu teemakajastusega muutus ka arvamusslugude ilmumissagedus. See tähendab, et arvamused ilmusid üksnes siis, kui teema oli aktuaalne uudiskülgedel. Kui uudislööd lähtuvad aktuaalsusest, siis arvamussubriigis võiks ühiskondlikult olulisel teemal nagu majanduslangus arutelu jätkuda. Eeldatavasti ei kommunikeeri ajakirjandus lünkliku teemakajastusega majanduslanguse olulisust ühiskondlikult tähtsa probleemina ega võimalda seeläbi ka intensiivset avalikku arutelu, mis looks omakorda eelduse jõuda üksmeelselt parimate võimalike lahendusteni.

Eelnevast võib järeldada, et vaatamata teema tegelikele indikaatoritele, milleks on antud juhul majanduse süvenev langustrend, teema olulisus kõneaines vähenes – meedia reageeris sündmuse tegelikule arengule vastupidiselt. Eeldatavasti kerkisid suvel

kõneainesse kurioossemad teemad – lisaeelarve vastuvõtmine, Gruusia sõda, kultuurkapitali rahajagamise teema, Eesti 90 üritused, sügisene investeerimisturgude kokkuvarisemine, mis vastupidiselt „igavale statistikale“ tõid lugejani intriige, inimtragöödiat jms. Eelnev võimaldab osaliselt aimata, kuidas avalik kõneaine omab teatavat mõju meedia kõneainele – ajakirjandus üritab kirjutada sellest, millest ta arvab lugejat teada tahtvat.

Kontentanalüüs tõi välja, et majanduslanguse teemalised artiklid olid 2008. aastal üldiselt tagumistelt lehekülgedelt ettepoole ehk olulisematele lehekülgedele liikunud. Sellest võib järeldada, et majanduslanguse teema oli võrreldes 2008. aasta algusega aasta lõpuks meedia kõneaines olulisemaks muutunud. Kuna andmed on selguse huvides esitatud kvartalites (andmed olid kuude kaupa esitatuna laialivalguvad ja raskesti tõlgendatavad), ei saa hinnata selle põhjal meediakajastuse järjepidevust.

Kõige aktiivsemad arvamused olid eksperdid, seega võib oletada, et meedia pakkus vaadeldaval perioodil konstruktiivset ja laiapõhjalist kriitikat. Passiivsed sõnavõtjad olid poliitikud, kellelt võiks oodata majanduslanguse teemal aktiivsemat sõnavõttu – majanduslanguse teema kätkeb eeskätt siiski majanduspoliitilisi küsimusi ja probleemistikke. Positiivseks võib pidada aga seda, et leheveergudel said sõna erinevatesse staatusrühmadesse klassifitseeruvad autorid, mis on eelduseks laiapõhjalisele avalikule debatile.

Vaadeldaval perioodil esitati meedias erinevaid majanduslanguse põhjuseid. Analüüsist selgus, et põhjuste väljatoomine hoogustus 2008. aasta teises kvartalis, mil suurenes kogu meediakajastus ja ühtlasi ka „süüdlase otsimine“, mis oli majanduslanguse teemaliste artiklitele valdavalt iseloomulik. Põhilise majanduslanguse põhjusena toodi välja valitsuse lühinägelikkust ja suutmatust olukorda hallata. Sealjuures olid põhilised valitsuse süüdistajad peaaesjalikult ajakirjanikud ning eranditult kõik opositsioonierakondade esindajad. Siinkohal võib küsida, et kuivõrd toetab eelnev mõistlike järelduste ja lahendusteni jõudmist?

Majanduslangust kajastati suhteliselt Eesti keskselt. Alles pärast USA finantskriisi hakati käsitlema majanduslangust laiemas probleemistikus – nähti üha rohkem Eesti majandust sõltuvana maailmamajandusest, majandussituatsioonist kõneledes viidati üha rohkem teiste riikide kogemustele.

Majanduslanguse meediakajastuse emotsionaalsus suureneb tähtsate uudiste korral (majandusanalüüsid). Nii toimides ei hoia ajakirjandus ühiskonnas kriitilisel ajal sotsiaalset sidusust. Lisaks kinnitab see osaliselt, et ajakirjandus on uudiste kajastamisel eelkõige orienteeritud sensatsioonile. Samas näitas analüüs, et „pigem emotsionaalsed“ artiklid ei ületanud arvudes pea kordagi „pigem neutraalsete“ artiklite mahtu. Ühest küljest toetab eelnevat ekspertide arvamused suur osakaal, mis lubab eeldada, et ilmus emotsioonides tasakaalustatud artikleid. Teisest küljest tuleb tulemuste tõlgendamisel arvestada uudislugude žanrilist eripära (tasakaalustatuse nõue) ja suhteliselt suurt osakaalu analüüsitavast materjalist.

2008. aastal Eesti Päevalehes ja Postimehes ilmunud poliitikute arvamused (16 arvamust) iseloomustab valdavalt populistlik vastandumine – opositsioon *versus* koalitsioon. Majanduslangust käsitleti valdavalt millegi tagajärjena. Opositsioon defineeris majanduslangust ühiskonnale ohtliku probleemina, kriisina, valitsuse tegevuse tagajärjena. Koalitsioon kaitses ja õigustas end, oponeerides opositsiooni seisukohti – käsitles majandust vabaturumajanduse loomuliku arengufaasina (kuna vabaturumajandus välistab riigi sekkumise ja Eestis on vabaturumajandus, siis ei saa valitsus olla ka majanduslanguse põhjustaja) ja hea võimalusena muuta poliitilisi arengusuundi. Alles sügisel kui Statistikaamet kuulutas esmakordselt negatiivset majanduskasvu ja mitmete analüütikute majandusprognosid ennustavad pikaajalist majandusseisakut, lisandub koalitsiooni kõneainesse käsitus majanduslangusest kui kriisist. Tooksin välja tähelepaneku, et arvamused ilmnes ka koalitsionisisene vastandumine (ministrite vahel). Eelnevast võib järeldada, et kriisisituatsiooni tegevuskava kommunikatsioonilise asemel näidati populistliku vastandumise ja sisutühja aruteluga, et üksmeel edasistes majanduspoliitilistes küsimustes kriisi leevendamiseks praktiliselt puudub.

Majandussituatsiooni normaliseerimiseks ja kasvu taastamiseks välja käidud lahendused olid vaadeldaval perioodil pigem oportunistlikud kui sisulised. Lahenduste pakkumist raamis valdavalt poliitiline vastandumine. Konkreetset tegevuskavad praktiliselt puudusid (v.a Marek Strandbergi (14.05.2008) energia- ja ressursisäästlikkuse plaan). Käibel olid kõlavad ja kulunud lahendused stiilis „uus visioon“, „parem hariduspoliitika“, „tuleb eksporti suurendada“. Ideede esitamisel rõhutati sageli teatud fragmenti, mis nii mõnelgi korral järgis otseselt autori erakonna ideoloogiaplatvormi, koalitsioonilepingut või 2007. aasta Riigikogu valimiste valimisprogrammi. Kõlanud lahendused küll enamasti kordusid, kuid sageli süüdistati „vastaseid“ lahenduse rakendamise takistamises. Suurimaks põhimõtteliseks erinevuseks opositsiooni- ja koalitsioonierakondade pakutavate lahenduste vahel oli polarisatsioon „riik peaks sekkuma“ *versus* „riik ei peaks sekkuma“. Kui opositsioon arvas, et majandusolukord nõuab riigi kiiret sekkumist, siis koalitsioon lähtuvalt vabaturumajanduse printsiibist oli vastupidisel seisukohal. Lisaks leidsid opositsioonierakondade kõneisikud, et majandusolukorra lahendamiseks oleks vaja ennekõike vahetada valitsust.

Toon diskussiooni siinkohal sisse kõneaine kujundamise teooria, täpsemalt n-ö tsirkulaarsele versiooni, kus kõneaine kujundamise protsess toimub mõjude jadana „meedia kõneaine ➤ avalik kõneaine ➤ poliitiline kõneaine“. Sellest järeldub, et poliitiline kõneaine (otsused, avalik arutelu) peaksid demokraatlikus ühiskonnas olema otseselt mõjutatud avalikust kõneainest, seeläbi ka kaudselt meedia kõneainest. Avaliku arvamuse küsitlused näitavad, et kuigi avalikkus tajub majanduse olukorda mõnevõrra suurema probleemina kui eelnevatel aastatel, ollakse üldiselt eluga jätkuvalt rahul. Võib oletada, et majanduslangus ei ole küsitluse läbiviimise hetkel veel avalikkuses kriisi või katastroofi mõõtmeid omandanud, mis omakorda võib olla üks võimalikest põhjustes, miks 2008. aastal ei käivitunud poliitilises kõneaines laiapõhjaline ja sisutihe majanduslanguse teemaline arutelu – ehk puudus avalikkuse nõue? Kõneaine teooriale tuginedes on poliitiline kõneaine otseselt mõjutatud avalikust kõneainest, mistõttu võib oletada, et poliitiline eliit ei tajunud vaadeldaval perioodil teemat avalikus kõneaines olulisena. Samas meedia kõneaines, erinevalt avalikust kõneainest, käsitletakse majanduslangust siiski kui kriisi. Kõneaine teooria kohaselt on lisaks meedia kõneainele avaliku kõneaine

mõjutajateks veel mitmed muud tegurid – isiklik kogemus, arvamusiidrid, meedia usaldusväärsus. Eeldatavasti ei olnud majanduslangus 2008. aastal inimeste isiklikku elu veel oluliselt mõjutanud. Samuti on avalikkuses tõstatatud korduvalt küsimus Eesti ajakirjanduse kolletumise kohta ning käsitletud ajakirjandust kriisi indikaatorina.

Teoreetikutele tuginedes leiab käesolevas töös osaliselt kinnitust tõik, et meedia kõneainel ei ole märkimisväärset mõju poliitilisele kõneainele. Kuigi vaadeldaval perioodil oli arvamslugude maht võrreldes uudislugudega suhteliselt suur, mis näitab majanduslanguse suhtelist tähtsust arvamusiidrite ja toimetuse hulgas, olid poliitikud (sealhulgas valitsusliikmed) suhteliselt passiivsed arutelus osalejad. Võib oletada, et poliitikud tajuvad või teadvustavad meedia orienteeritust sensatsioonile ja võimetust olla arutelu hoidmisel järjepidev, mistõttu ei nähta ka otsest vajadust reageerida. Seda eelkõige juhul kui ajakirjanduses nähakse üksnes vahendit olupoliitika teostamiseks, mida nad antud töö tulemustest lähtuvalt ka näevad.

Tooksin välja analüüsist ilmnenu sisulise sarnasuse meedia ja avaliku kõneaine vahel. Meedia kommuniqueerib kõige enam majanduslanguse põhjusena „valitsuse ja poliitikute suutmatus olukorraga tegeleda“. Sarnaselt meedia kõneainega nähakse ka avaliku arvamuse küsitlustes, et majanduslanguse üheks peamiseks põhjuseks on valitsuse ebakompetentsus. Eurobaromeeter 70 (2008) andmetel on Eesti kodanike hulgas vähenenud usaldus valitsuse vastu. Kui kevadel usaldas valitsust 56% kodanikest, siis sügiseses uuringus oli usaldajate protsent langenud 48-le. Meema (2008) andmetel arvab 81% vastanutest, et poliitikute lühinähelikkus ja omakasupüüdlikkus on suurel määral majanduslanguse peamine põhjus.

Kokkuvõte

Käesolevas bakalaureusetöös „Majanduslanguse kajastamine Eesti Päevalehes ja Postimehes 2008. aastal“ uurisin, kuidas Eesti meedia majanduslangust kajastab. Kuidas meedia majanduslanguse teemat konstrueerib ja millised muudatused toimuvad selle konstrueerimisel.

Vastuste leidmiseks vaatlesin Eesti Päevalehe ja Postimehe 2008. aasta meediakajastust, mil leidis aset majanduskasvu järsk langemine ja teema oletatav tõus meedia kõneaines. Kokku kogunes analüüsitavaks materjaliks 160 artiklit, mille põhjal viisin läbi kontentanalüüsi ja kvalitatiivse sisuanalüüsi. Kontentanalüüsis olid vaatluse all majanduslanguse teema koht kõneaines, meediakajastuse sisu ja muudatused meediakajastuses. Kvalitatiivses sisuanalüüsis oli vaatluse all, kuidas poliitikute arvamused majanduslangust defineeritakse ja milliseid lahendusi majandusolukorra normaliseerimiseks välja käiakse.

Kontentanalüüsi tulemustest selgus, et vaadeldaval perioodil oli majanduslanguse teema ajakirjanike ja aramusliidrite jaoks meedia kõneaines olulisel kohal. Võrreldes aasta algusega, oli teema aasta lõpuks meedia kõneaines olulisemaks muutunud. Analüüsisist selgus, et meedia ei olnud järjepidev majanduslanguse teemalise avaliku arutelu hoidmisel. Teema oli leheveergudel sensatsioon kui ilmusid esimesed faktid majanduse langemisest ning sarnast tähelepanu edaspidi ei pälvinud. Sõna said meedias erinevate staatusrühmade esindajad, mis on eelduseks laiapõhjalisele avalikule debatile. Enim said sõna eksperdid, seega võib oletada, et meedia pakkus vaadeldaval perioodil konstruktiivset kriitikat. Kõige passiivsemad aramusavaldajad olid poliitikud. Kõige rohkem toodi majanduslanguse põhjusena välja valitsuse lühinägelikkust ja suutmatust olukorraga toime tulla.

Kvalitatiivne sisuanalüüs tõi välja, et valdavalt iseloomustab poliitikute majanduslanguse tõlgendusi ja väljapakutud lahendusi populistlik vastandumine ja oportunistlik. Kui koalitsioon tõlgendas majanduslangust vabaturumajanduse loomuliku arengufaasina ja

hea võimalusena muuta poliitilisi arengusuundi, siis opositsioonierakondade esindajate hulgas käsitleti majanduslangust valdavalt kriisina ja valitsuse tegevuse tagajärjena. Analüüsist selgus, et üksmeel edasistes majanduspoliitilistes küsimustes praktiliselt puudub. Analüüs tõi välja põhimõttelise erinevuse opositsiooni- ja koalitsioonierakondade pakutavate lahenduste vahel. Kui opositsiooni liikmed leidsid, et majandusolukord nõuab riigi sekkumist, siis koalitsioon leidis, et vabaturumajanduse põhimõttest lähtuvalt on riigi sekkumine välistatud. Lisaks leidis opositsioon, et majandusolukorra parendamiseks oleks ennekõike vaja vahetada valitsust.

Summary

The aim of this Bachelor's Thesis „Recession Agenda in Estonian Daily Newspapers in 2008“ was to examine the coverage of recession agenda in the print media. To do this, I conducted an empirical study with the aim to find out how the issue is constructed in the media and how is it defined.

The theoretical basis of my thesis consisted agenda-setting theory and media roles from normative theory.

In order to find the answers I reviewed the media coverage in the daily newspapers Eesti Päevaleht and Postimees of 2008 when the dramatic recession in economy and the assumed rise of the topic in the media took place. Altogether 160 articles were analysed and on the basis of those I carried out the content-analysis and the qualitative analysis of the essence.

In the content analysis I observed the topic of recession in the context, the essence of the media coverage and the changes in the coverages. In the qualitative analysis of the essence it was observed how the economic recession was defined in the articles reflecting the opinion of different politicians and which solutions were offered in the course of those discussions in order to normalise the economic situation.

As it resulted from the content analysis, during the period of observation, the topic of the economic recession claimed a significant position among the journalists and the opinion leaders. In comparison with the beginning of the year the topic had become more significant by the end of the year. The analysis also showed the media not being consistent and persistent in keeping the public discussion of the recession.

The issue was sensational when initial facts of the drop in economy appeared, however, the same kind of attention was not achieved in the further course of events. Different

representatives of various status groups were given the possibility to express themselves, which activity is considered a presumption for a public debate. The most of space in the given newspapers was given to experts and therefore we can assume that in the given period constructive criticism was offered by the media. Apparently, the most passive group to give their opinion were the politicians. Concerning the reasons for the economic recession, the most frequent reasons which were drawn and pointed out were the short-sightedness and the inability of the government to handle and manage with these problems.

The qualitative analysis of the content revealed that the dominant characteristics of the interpretations of the recession by politicians and the offered solutions by them would be characterized with the acts of populist contrasting and opportunism. While the coalition interpreted the negative situation and recess in economy as a natural phase in the market economy and a good opportunity to change political directions, among the members of the opposition parties the recession was mainly treated as the crisis and the result of the operation and activities of the government. The analysis made clear that there was practically no unison in the further economic-political problems and issues. The review also brought out the principal difference between the solutions offered by the opposition and the coalition parties, whereas the members of the opposition found that the economical situation demanded the state interference, the coalition excluded the state interference on the principles of free market economy. In addition the opposition found that the initiative step to make, in order to improve the economic situation, is to change the government.

Kasutatud kirjandus

Kasutatud kirjandus

Dearing, J.W. & Rogers, E.M. (1996) *Communication Concepts 6: Agenda-Setting*.
Tousand Oaks, CA: Sage

Dearing, J.W. & Rogers, E.M. (1988) *Agenda- Setting Research: Where Has It
Been, Where Is It Going? Media Power in Politics*. Toim. Graber, D.
Washington: CQ Press

McQuail, D. (2000). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli
Kirjastus

Kingdon, J. W. (1984) *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. London: Scott,
Foresman and Company

Salu, M (2009) Viis sammu, mis viisid Eesti majanduskriisini. *Eesti Päevalehe Ärileht*,
21. jaanuar

Sotsiaaldemokraatlik Erakond (2007) *Sotsiaaldemokraatliku Erakonna programm 2007*.
aasta Riigikogu valimistel

Takeshita, T. (1997) *Exploring the Media's Roles in Defining Reality: From Issue-
Agenda Setting to Attribute-Agenda Setting*. M. McCombs, D. L. Shaw & D. Weaver
(toim.). *Communication and Democracy*. London: Lawrence Erlbaum Associates
Publisherd, 15-28.

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond (2005) *Mina, Maailm,
Meedia*. Uuringutulemused.

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond (2008) *Mina, Maailm, Meedia*. Uuringutulemused.

Titscher, S. et al. (2000). Part I: Methods And Texts. *Methods Of Text And Discourse Analysis*. London: Sage, 5 – 52

Kasutatud internetiallikad

Eurobaromeeter 70 (2008). Avalik arvamus Euroopa Liidus.

http://ec.europa.eu/eesti/pdf/eurobarometre/eb70_estonia_national_report.pdf, vaadatud aprillis 2009

Reformierakonna valimisplatvorm 2007. aasta Riigikogu valimisteks.

http://www.reform.ee/UserFiles/File/Reformierakonna_valimisplatvorm_2007.pdf, vaadatud mais 2009

Statistikaamet. <http://www.stat.ee/?id=19140&highlight=majanduskasv>, vaadatud jaanuaris 2009

TNS Emor. Loetavamate väljaannete TOP. <http://www.emor.ee/index.html?id=1717>, vaadatud mais 2009

Kasutatud suulised ettekanded

Ross, M. (2009) Eesti majandus 2009: sisemine kohandumine maailmamajanduse tõmbetuultes. Ettekanne. Swedbanki seminar. Tallinn, 15. jaanuar

Lisad

Lisa 1. Kontentanalüüsi kodeerimisjuhend

Väljaanne

1. Postimees
2. Eesti Päevaleht

Artikli ilmumise kuupäev...

Artikli autor

1. Poliitik
 - 1a. Opositsioon
 - 1b. Koalitsioon
2. Ekspert (panganalüütikud, majandusprofessorid)
3. Ettevõtjad
4. Kultuuritegelane /intellektuaal
5. Ajakirjanik
6. Lugeja
7. Autorita (juhtkiri, küsitlused, uudisnupud)

Žanr

1. Uudislugu
2. Lühiuudis
3. Intervjuu
4. Arvamuslugu
5. küsitlus
6. juhtkiri
7. lugejakiri

Artikli asukoht (lehekülje number)

Kaudsed kõneisikud (kõik, kes artiklis sõna saavad)

1. Poliitik
 - 1a. Opositsioon
 - 1b. Koalitsioon
2. Ekspert (panganalüütikud, majandusprofessorid)
3. ettevõtjad
4. Kultuuritegelane /intellektuaal...või kui palju pole siis muu
5. Ajakirjanik
6. Lugeja
7. Puudub

Artikli emotsionaalsus

1. Pigem emotsionaalne
2. Pigem neutraalne

Artikli pealkirja emotsionaalsus

1. Pigem emotsionaalne
2. Pigem neutraalne

Majanduslanguse põhjus (keskne)

1. Majandusmudeli tsüklilisus
2. Valitsuse/poliitikute lühinägelikkus/suutmatus asjaga tegeleda
3. Eesti ebaõnnestunud majanduspoliitika
4. Poliitik
5. Maailma majanduses toimuv
6. Eestlaste liigne tarbimine
7. Ettevõtete kasumiahnus
8. Ettevõtete kasumiahnus ja liigne tarbimine
9. Puudub

Eesti majanduslanguse seos maailma majanduses toimuvaga

1. Seosele ei ole viidatud
2. Seosele on viidatud

Lisa 2. Kasutatud artiklid

Postimees (2008)

- Uusen, K. (2008) Eesti majandus kõigub välistuulte võimuses kui lapsuke. Postimees, 3. jaanuar
- Riikoja, H. (2008) Veskimägi: poliitikuid ootavad ebapopulaarsed otsused. Postimees, 4. jaanuar
- Arrak, A. (2008) 2007 – meie majandusliku pohmelli, 2008 – eluterve kainenemise aasta. Postimees, 9. jaanuar
- Rahnel, P. (2008) Ees on ootamas heitlik aasta. Postimees, 14. jaanuar
- Postimees (2008) Ebakindlus majanduses. Postimees, 22. jaanuar
- Arrak, A. (2008) Kuidas ennustada majanduse tulevikku. Postimees, 11. veebruar
- Postimees (2008) Samm tõntsimaks. Postimees, 14. veebruar
- Aaviksoo, J. (2008) Eesti sotsiaal-majanduslik puberteet on läbi. Postimees, 26. veebruar
- Lindpere, M. (2008) Hea, halb, paratamatu inflatsioon. Postimees, 29. veebruar
- Uusen, K. & Riikoja, H (2008) Jahtuv majandus pitsitab kaupmehi. Postimees, 4. märts
- Koorits, V. (2008) Riigieelarve käriseb igast õmblusest. Postimees, 24. märts
- Postimees (2008) Kriisi jäine kargus. Postimees, 29. märts
- Padar, I. (2008) Tänapäevase eelarve ja vaid homse majanduse nimel. Postimees, 8. aprill
- Savisaar, V. (2008) Ansip on kaotamas sõda. Postimees, 8. aprill
- Postimees (2008) Kokkuhoidu alga. Postimees, 10. aprill
- Kukk, K. (2008) Praegune eelarvepoliitika loeb. Postimees, 10. aprill
- Riikoja, H. (2008) Silmaklapid ära. Postimees, 11. aprill
- Postimees (2008) Millal ootad Eesti majandusseisu paranemist? Postimees, 12. aprill
- Linnamäe, L. (2008) Majandust ähvardab pikk pohmelliaeg. Postimees, 12. aprill
- Postimees (2008) Muudatuste karje. Postimees, 17. aprill

Aavik, M. & Uusen, K. (2008) Eesti Pank näeb lähitulevikku varasematest süngemates toonides. Postimees, 17. aprill

Lipstok, A. (2008) Ettevaatlikkuse üle oleks vaid hea meel. Postimees, 17. aprill

Postimees (2008) Uppuja päästmine. 18. aprill

Trapido, T. (2008) Rahandusministeeriumi optimism. Postimees, 18. aprill

Uusen, K. (2008) Aasta lõpp ähvardab viia majanduskasvu miinusesse. Postimees, 21. aprill

Postimees (2008) Jõulud tulevad teisiti. Postimees, 21. aprill

Ligi, J. (2008) Tõkked, mis ohutavad majanduse arengut. Postimees, 22. aprill

Arrak, A. (2008) Vajalikud majanduslangused. Postimees, 29. aprill

Postimees (2008) Kes või mis on kõige rohkem süüdi Eesti majanduse praegustes probleemides? Postimees, 8. mai

Strandberg, M. (2008) Kuidas kosutada tühjenevad õhupalli? Postimees, 14. mai

Postimees (2008) Järsult ninuli. Postimees, 15. mai

Uusen, K. (2008) Peaaegu olematu majanduskasv ehmatas kõiki. Postimees, 15. mai

Padar, I. (2008) Riigi põhimõttelised valikud. Postimees, 16. mai

Arrak, A. (2008) Parim majanduspoliitika on hea hariduspoliitika. Postimees, 19. mai

Ross, M. (2008) Kasvu aeglustumine on loomulik. Postimees, 21. mai

Pärna, O. & Neivelt, I. (2008) Eesti uus kasv! Postimees, 28. mai

Savisaar, E. (2008) Magav kass ootab juustu. Postimees, 3. juuni

Postimees (2008) Suurelt ette. Postimees, 9. juuni

Rajalo, P. (2008) Kui hakkab pooma. Postimees, 16. juuni

Koorits, V. (2008) Eestlane upub vaikides. Postimees, 20. juuni

Riikoja, H. (2008) Väike majanduskasv õeldi välja liiga vara. Postimees, 2. juuli

Savisaar, E. (2008) Eesti majandus ootab lahendusi. Postimees, 16. juuli

Virmavirta, J. (2008) Must luik ähvardab Eestit. Postimees, 23. juuli

Berendson, R. (2008) Sügisel hakkab pulli saama. Postimees, 12. august

Seppik, A. (2008) Valitsuse sisemine jõud on otsas. Postimees, 12. august

Postimees (2008) Kas teie pere majandusseis on viimasel poolaastal muutunud? Postimees, 14. august

Postimees (2008) Lõpuks miinustes. Postimees, 14. august

Linnamäe, L. (2008) Majanduse järsk langus oli ootuspärane. Postimees, 14. august

Kalamees, K. (2008) Riigi rahakraanid sulguvad veel rohkem. Postimees, 25. august

Postimees (2008) Optimismi lõpp. Postimees, 26. august

Rajalo, P. (2008) Tule taevas appi! Postimees, 29. august

Vitsur, H. (2008) 2009 ja järgnevad aastad. Postimees, 29. august

Veskimägi, T. (2008) Eelarve on valitsuse proovikivi. Postimees, 3. september

Ross, M. (2008) Uut laadi otsuste ootel. Postimees, 3. september

Savisaar, E. (2008) Kes valitseb paremini? Postimees, 11. september

Niitra, S. (2008) Palk kui malakas. Postimees, 13. september

Karnau, A. (2008) Lühinägelikud maksud. Postimees, 13. september

Postimees (2008) Hansapank tegi musta stsenaariumi. Postimees, 15. september

Postimees (2008) Raske veel hakkab. Postimees, 15. september

Riikoja, H. (2008) Inimesed jäävad laenudega hätta. Postimees, 15. september

Postimees (2008) Laks maksetõstjaile. Postimees, 16. september

Päi, V. (2008) Maksetõus annab majandusele hoobi. Postimees, 16. september

Arrak, K. (2008) Kas Eesti majanduspoliitika toetab majanduslikku arengut? Postimees, 16. september

Pärna, O. (2008) Suure visiooni otsingul. Postimees, 16. september

Aavik, M & Karnau, A. (2008) Swedbanki raha kõrbebankroti pesas. Postimees, 17. September

Mutt, M. (2008) Kas kapitalismi üldkriis? Vabalt! Postimees, 26. september

Postimees (2008) Rahu, ainult rahu. Postimees, 1. oktoober

Riikoja, H. (2008) Finantskrahhi kasvatas miljonilaenuvõtja kuumakset 1000 krooni võrra. Postimees, 1. oktoober

Ülavere, R. (2008) Ärge lugege prognoose. Postimees, 1. oktoober

Ansip, A. (2008) Majandus ei kasva anonüümselt. Postimees, 1. oktoober

Karnau, A. (2008) Kuidas kriis mind mõjutab? Postimees, 6. oktoober

Mutt, M. (2008) Finantskriis kui lakmuspaber. Postimees, 10. oktoober

Postimees (2008) Kas Eestit tabab Islandi saatus? Postimees, 13. oktoober

Malmstein, R. (2008) Eesti finantsüsteem toimib stabiilselt, pangad on tugevad. Postimees, 13. oktoober

Ross, M. (2008) Eestit pole mõtet Islandiga võrrelda. Postimees, 16. oktoober

Uusen, K. (2008) Eesti majanduses valitseb teadmatus. Postimees, 23. oktoober

Veskimägi, T. (2008) Kuidas välisomanikud välja osta? Postimees, 28. oktoober

Kriis, T. (2008) Ootame solidaarsust ja mõistmist. Postimees, 31. oktoober

Kalamees, K. (2008) Säästuaeg koorib haigeid ja sõjaväge. Postimees, 11. november

Linnamäe, L. (2008) Eesti majandust ootab ees senisest veel karmim langus. Postimees, 14. november

Uusen, K. (2008) Aasta lõpp ähvardab viia majanduskasvu miinusesse. Postimees, 15. november

Postimees (2008) Kuidas turgutada Eesti majandust? Postimees, 17. november

Karnau, A. (2008) Eesti majandust ootab must või süsimust tulevik. Postimees, 17. november

Raig, I. (2008) Globaalne finantskriis ja Eesti. Postimees, 19. november

Postimees (2008) Riik pidanuks buumi ajal laenamist ohjeldama. Postimes, 19. november

Postimees (2008) Kas raskustes Läti veab põhja ka Eesti? Postimees, 21. november

Mutt, M. (2008) Mis ei tapa, teeb tugevamaks. Postimees, 21. november

Maripuu, V. (2008) Täiuslik kriis – mis saab edasi. Postimees, 25. november

Turay, A. (2008) Sööme kas või kartulikoori ... Postimees, 2. detsember

Postimees (2008) Lahtine rahakott. Postimees, 8. detsember

Postimees (2008) Stiihia on vaja üle elada, katsumus ei kesta kaua. Postimees, 10. detsember

Kõiv, S. (2008) Majanduslanguse hea külg. Postimees, 11. detsember

Uusen, K. & Aavik, M. (2008) Valuutafond manitseb Eestit kulusid veelgi kärpima. Postimees, 16. detsember

Hallik, A. (2008) Eesti vajab oma suurtööstust. Postimees, 16. detsember

Lepik, K. (2008) Kriis ei säästa kedagi. Postimees, 17. detsember

Seppänen, S. (2008) Hoiame kokku. Me kõik! Postimees, 29. detsember

Riikoja, H. (2008) Majandusaasta töötab tulla pilvine. Postimees, 31. detsember

Päevaleht (2008)

- Toomet, V. (2008) Andrus Ansip: 14 aasta pärast on keskmine palk 40 000 krooni. Eesti Päevaleht, 10. jaanuar
- Reimer, A. (2008) Intervjuu Eesti Panga presidendi Andres Lipstokiga: Eesti majanduse lähitulevik. Eesti Päevaleht, 16. jaanuar
- Vitsur, H. (2008) Majandus helibarjääri ees. Eesti Päevaleht, 22. jaanuar
- Salu, M. (2008) Suurfirmade 2008. aasta eelarved kinnitavad majanduse jahtumist. Eesti Päevaleht, 23. jaanuar
- Poom, R. (2008) Mure majanduse pärast paneb riigi kulusid kärpima. Eesti Päevaleht, 22. veebruar
- Eesti Päevaleht (2008) Mis saab pärast tarbimispidu? Eesti Päevaleht, 5. märts
- Ammas, A. (2008) Majanduslik kindlustunne üha kahaneb ja sunnib kokkuhoiule. Eesti Päevaleht, 5. märts
- Josing, M. (2008) Katastroofist asi kaugel. Eesti Päevaleht, 5. märts
- Toomet, V. (2008) Majanduse jahtumine: Tarbimislaen jääb üha tihemini tagasi maksmata. Eesti Päevaleht, 8. märts
- Terik, E. (2008) Päris jõukas, aga vaese näoga majandus. Eesti Päevaleht, 27. märts
- Laar, M. (2008) Aeg tööle näkku vaadata. Eesti Päevaleht, 3. aprill
- Anvelt, K. & Ammas, A. (2008) Raskes seisus Ansip loodab ikka veel majanduse kasvu. Eesti Päevaleht, 8. aprill
- Zirnask, V. (2008) Kukuvad nuga ei tasu püüda. Eesti Päevaleht, 9. aprill
- Lember, K. (2008) Igavese naeratuse kustumise lugu. Eesti Päevaleht, 11. aprill
- Eesti Päevaleht (2008) Veelgi väiksem kasv? Eesti Päevaleht, 16. aprill
- Poom, R. (2008) Põhi paistab – Eesti Pank pakub kaks protsenti kasvu. Eesti Päevaleht, 16. aprill
- Lepik, K. (2008) Paanikakülvajad ja krahhi tormilinnud. Eesti Päevaleht, 28. aprill
- Aru, E. (2008) Millest koosneb Eesti majandus? Eesti Päevaleht, 30. aprill
- Simson, P. (2008) Kas maailmamajandus on süüdi? Eesti Päevaleht, 2. mai
- Eier, R. (2008) Hiilgav stagflatsioonitont. Eesti Päevaleht, 5. mai
- Reimer, A. (2008) Tiit Vähi: Ansip takistab majanduskriisist väljumist. Eesti Päevaleht, 7. mai

Eesti Päevaleht (2008) Lepik: lähikvartalitel näeme negatiivset majanduskasvu. Eesti Päevaleht, 8. mai

Eesti Päevaleht (2008) Majanduskasv ületas napilt nulli. Eesti Päevaleht, 14. mai

Ross, M. (2008) Väljakutsed laias maailmast. Eesti Päevaleht, 14. mai

Müürsepp, E. (2008) Majanduskasvu vedavad viimased jõuhoovad hakkavad seisma jääma. Eesti Päevaleht, 15. mai

Eesti Päevaleht (2008) Majanduslanguse peidetud õnnistus? Eesti Päevaleht, 15. mai

Eesti Päevaleht (2008) Murda lubadust või päästa riik? Eesti Päevaleht, 16. mai

Järvik, J. (2008) Vastukaja: Tugi majandusele. Eesti Päevaleht, 20. mai

Kreitzberg, P. (2008) Lõpetame raiskamise, mitte kulutamise. Eesti Päevaleht, 26. mai

Eesti Päevaleht (2008) Riigi vara hädamüük. Eesti Päevaleht, 28. mai

Sikkut, S. (2008) Ettepoole vaat! Eesti Päevaleht, 3. juuni

Eesti Päevaleht (2008) Miinus on kohe käes. Eesti Päevaleht, 10. juuni

Meerits, H. (2008) Ülekaaluline Eesti vajab majandusdieeti. Eesti Päevaleht, 10. juuni

Kooli, R. (2008) Haak selgest taevast. Eesti Päevaleht, 19. juuni

Raag, I. (2008) Kuidas sügist üle elada? Eesti Päevaleht, 23. juuli

Lepik, K. (2008) Viis soovitus majanduslanguseks. Eesti Päevaleht, 5. august

Eier, R. (2008) Majanduslangus – kauaks veel? Eesti Päevaleht, 14. august

Müürsepp, E. (2008) Majanduslangus langes kvartalige punasesse. Eesti Päevaleht, 14. august

Eesti Päevaleht (2008) Töötuslaine algus käes? Eesti Päevaleht, 19. august

Kirsebom, D. & Zucchelli, C. (2008) Laenude lõksus. Eesti Päevaleht, 25. august

Larin, L. (2008) Temperatuur tõuseb. Eesti päevaleht, 3. september

Reiljan, J. (2008) Edueufooriast tekkinud eelarvekriis. Eesti Päevaleht, 24. september

Tigasson, K. -R. & Simson, P. (2008) Eesti majanduskasv: pankade juhtimisviga. Eesti Päevaleht, 25. september

Müürsepp, E. & Ojala, A. (2008) Eesti majanduse must stsenaarium: laenuraha kaob „letilt”. Eesti Päevaleht, 25. september

Eesti Päevaleht (2008) Eesti riigi hiigelveksel. Eesti Päevaleht, 10. oktoober

Ojakivi, M. (2008) Koondamislaine jõuab tippu lähikuudel. Eesti Päevaleht, 16. oktoober

Salu, M. (2008) Olukord on hull ja läheb veel hullemaks. Eesti Päevaleht, 22. oktoober

Isotamm, L. (2008) Majanduskriis ja looduslik valik. Eesti Päevaleht, 28. oktoober

Eesti Päevaleht (2008) Eufooriast languseni. Eesti Päevaleht, 7. november

Eilart, A. & Toomes, V. (2008) Majanduslangus rebib eelarvesse kuni kümne miljardi kroonise august. Eesti Päevaleht, 12. november

Salu, M. (2008) Lihtsam lasta firma pankrotti kui kulused kokku hoida. Eesti Päevaleht, 12. november

Zirnask, V. (2008) Tallinna kaubandusgigandid languses ohtu ei näe. Eesti Päevaleht, 12. november

Raud, R. (2008) Eesti võimalus ja loov eneseiroonia. Eesti päevaleht, 13. november

Kallas, S. (2008) Turumajandus – tulevik või minevik? Eesti Päevaleht, 17. november

Luman, T. (2008) Lauslollused ja kõrge enesehinnang ei too meid kriisist välja. Eesti Päevaleht, 19. november

Raid, J. -K. (2008) Küll katk haavad parandab. Eesti Päevaleht, 28. november

Müürsepp, E. (2008) Valitsus võiks võtta enesekriitilise hoiaku. Eesti Päevaleht, 3. detsember

Maripuu, V. (2008) Lihtsa elu hind. Eesti Päevaleht, 4. detsember

Tarand, K. (2008) Tahaks veel midagi ohverdada. Eesti Päevaleht, 9. detsember

Jaagund, K. (2008) Võlad murravad üksijääja. Eesti Päevaleht, 15. detsember

Väli, L. –M. & Toomet, V. (2008) Tuleval aastal kardab oma töö kaotada kolmandik töötajatest. Eesti Päevaleht, 18. detsember

Laasik, A. (2008) Pole kraavist väljavedajaid. Eesti Päevaleht, 29. detsember

Josing, M. (2008) Pidu läbi ... Turumajandus jätkub. Eesti Päevaleht, 29. detsember